

40 Theor.
2549

17

Ante L. Kirrigenberg
Ad. Palm

Thies Thigie

Sheet 2594. 10

IESES THEOLOGICÆ,

EX PRIMA PARTE

DE DEO UNO ET TRINO

QUAS

DOCTORI ANGELICO

SUPREMO THEOLOGORUM PRINCIPI,

IN SCIENTIARUM DIVINARUM PELAGO

DUCITUTISSIMO

SAPIENTIÆ COELESTIS

MAGISTRO EXCELLENTISSIMO,

Æterni DEI Verbi, Verborumque absconditorum

THESAURARIO COPIOSISSIMO

Ex quo qui haurit, nunquam exhaurit,

Ex quo qui discit, optimè proficit.

Quem qui sequitur, tutè insequitur.

SCIENTIARUM THEOLOGICARUM

FONTI UBERRIMO

Appendunt, dicant, consecrant, & publicæ disputationi exponunt.

PRÆSIDE,

R. P. PLACIDO ERCKENS SS. Theologiæ

Professore Ordinario ad S. Matthiam Apost. Professo.

RR. PP. P. LAURENTIUS SCHUE,

P. HENRICUS BIELEN,

P. GUILIELMUS KNAUS, ejusdem Monasterii

Professi BENEDICTINI Treviris.

Mense Jul. die

Anni 1708.

Augustæ Trevirorum Typis JACOBI REULANDT.

DIVE THOMA DOCTOR ANGELICE.

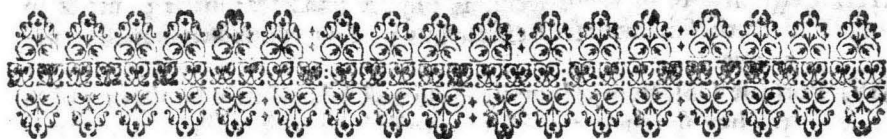

*Angelicos & ingentes tomos, Thoma Angelice Doctis-
simè conscripsisti : quos volvere mihi & revolvere vo-
lupe semper fuisse, sicut palam profiteri audeo ; ita exi-
lem hanc Thesium tabellam ad eosdem appendere non
erubesco. Sapientum phœnix D. Augustinus memorat
de S. Joanne Aquilino scriptore Evangelii : de Domini
Divinitate quomodo nullus alius est locutus ; de D. Thoma bene asseritur ;
de Domini divinitate & Trinitate, quomodo nullus alius scripsit & est
elocutus ; & quomodo nullus alius ita, sicut Thomas scripsit, ita nullus
alius, quod bene scriptum est, evertere poterit ; unde Theologi Nea-
politani hunc Sanctum Aquinatem Emblemate significaturi, Monocero-
tem pinxere, qui sequentibus plurimis animalibus fontem ingressus,
Epigraphen tulit. HOC DUCE TUTI. Tutus & ego, & totus
hunc ducem sequens, Duci meo has Theses consecrare præsumpsi, aliud
nil spectans aut sperans, quàm ut quo ille quandoque oraculo è crucifixi
pendentis imagine resonante afflatus est ; BENE SCRIPISTI DE ME
THOMA ; hoc aliquando in cordis penetrati, susurrio aliquo experiri ;
sed nec & aliam, quam ipsius Ducis mei mercedem, unà cum discipulis
dilectissimis accipere quandoque merear.*

Univ.-Bibl.
München

AD
BIBL. UNIV.
MONAC.

Ita animitus precantur & optant infimi
Clientes tui SS. Theol. Professor & Candidati.

THESES THEOLOGICÆ. DE DEO UNO, ET TRINO,

- I. **T**heologia verè substantialiter est scientia, cujus ob-
jectum formale quod, est DEUS sub ratione deitatis.
- II. Objectum quo est revelatio virtualis; est habitus entitativè
naturalis, omni habitu naturali certior.
- III. DEI unius existentia lumine naturali cognoscitur, ignorantia ejusdem
invincibilis non datur.
- IV. Constitutivum seu naturæ, seu essentiæ divinæ metaphysicum, est puris-
sima actualissima intelligentia in actu secundo.
- V. Ab hac intelligentia, formaliter sibi attributa omnia, omnesque relatio-
nes identificante, distinctio Scotica procul ablegatur.
- VI. Supernaturaliter duntaxat intuitivè videri potest DEUS; omnis creata
species ad hanc visionem implicat.
- VII. Nec minus implicat visio hæc sine lumine gloriæ; penes quod unicè men-
suratur visionis inæqualitas.
- VIII. Beati non tantum actu vident totam divinam essentiam, attributa, re-
lationes: sed implicat horum unum sine alio videri.
- IX. Divini intellectus objectum formale est sola essentia; cognoscit creaturas
possibiles in sola eadem.
- X. Scientia divina adæquatè duplex est; quarum una simplex intelligentia,
altera approbationis seu libera dicitur.
- XI. Mediam huc usque, ubi, ubi, latitantem, oberrantem, aut vagantem
reperire non licuit; prima in actu primo, secunda in actu secundo est
causativa.
- XII. Futura contingentia cognoscit infallibiliter DEUS, utpote physicè
realiter in æternitate ipsi præsentia.

- XIII.** Cognoscit & in causis secundis physicè prædeterminatis ; uti & in decretis suis intrinsicè efficacibus ; alios cognoscendi modos negamus.
- XIV.** Formale Objectum voluntatis divinæ est sola essentiæ bonitas : voluntas hæc simpliciter absolute necessaria ; redditur libera per terminationem ad creaturas sub conceptu puræ terminationis defectibilem.
- XV.** DEUS vult omnes homines voluntate antecedente salvari ; antecedens autem dicitur ; quia tendit in bonum salutis omnium secundum se.
- XVI.** Providentiam divinam universalem nemo nisi insipiens in corde suo negat ; est formaliter actus intellectûs practici.
- XVII.** Specialem providentiam docet insuper fides, una prædestinatio, reprobatio altera in scriptura S. nominatur
- XVIII.** Prædestinatio in ordine intentionis merè est gratuita, nullam omnino præsupponens meritum prævisionem ceu causam motivam. *Misereri cui dignum est potest intelligi, ut quis dicatur dignus misericordiæ, non ob merita gratiam antecedentia ; sed ob merita subsequenta ; puta ut dicamus, quod Deus det alicui gratiam, & proposuit ab æterno illi se daturum, quem præscivit eâ bene fore usurum sed videtur quod incongruè hoc dicatur ; patet enim, quod nihil potest poni ut ratio prædestinationis, quod est prædestinationis effectus ; licet accipiamur prout est in Dei præscientia ; quia ratio prædestinationis præintelligitur prædestinationi, effectus autem in eâ includitur. D. Ang. lect. 3. in c. 9. Epist. ad Rom. omne beneficium quod Deus homini confert ad salutem est prædestinationis effectus ; Divinum autem beneficium non solum extendit se ad infusionem gratiæ, sed etiam ad gratiæ usum l. c. non potest esse quod merita consequentia gratiæ sint ratio prædestinationis, sed sola voluntas Dei secundum quam misericorditer aliquos liberat. l. c.*
- XIX.** De reprobatione oppositum dicimus, prout includit pœnam ; secus prout dicitur indebiti negationem.
- XX.** Effectus prædestinationis sunt vocatio efficax, justificatio, glorificatio, peccatorum divina in electis suis permissio.
- XXI.** Quin & gratiam peccato interruptam, ipsamque prædestinati substantiam sub hac serie effectuum collocamus.

- XXII. Ad reprobationis effectus pertinet materiale peccati personalis, permissio peccati originalis, non quidem ut infectio est totius naturæ (sic enim est reprobationis causa) sed personæ.
- XXIII. His annumeramus permissionem peccati actualis non deleti, indurationem & excœcationem, præcipuè tamen ignis æternum devorantis incolatum.
- XXIV. Sanctissimæ Trinitatis Mysterium sola docet fides, complectitur reales processiones tantum binas ad intra.
- XXV. Harum primæ principium proximum est intellectus, connotans relationem paternitatis; secundæ est voluntas connotans relationem spiritoris; radicale est natura, proportionaliter modificata; sola prima propriè est generatio.
- XXVI. Relationes reales in divinis excludunt distinctionem formalem ex natura rei; suntque de conceptu formali divinæ essentiæ & è converso.
- XXVII. Nihil perfectionis relativæ superaddunt essentiæ; carent existentis sibi propriis; gaudent absolutâ.
- XXVIII. Personæ divinæ formaliter relationibus (consequenter positivo aliquo) constituuntur, prout formæ sunt hypostaticè subsistentes.
- XXIX. DEUS ut præintellectus dictis personis divinis absolutè subsistit; absoluta hæc & communis subsistentia comparatur secum tres subsistentias singulis personis proprias.
- XXX. Nomen ingenitus, utpote notio Patris, pro formali dicit negationem omnis processions; pro materiali subsistentiam illam, quæ primo naturam divinam terminat.
- XXXI. Verbum divinum per se procedit ex cognitione omnium DEO formaliter inexistens; uti & creaturarum purè dundaxat possibile.
- XXXII. Spiritus Sanctus non distingueretur realiter à Filio, seclusâ ab hoc reali immediatâ processione; qui unâ cum Patre eundem Spiritum omnis veritatis Doctorem nobis misericorditer mittere dignetur; ut perpetuam apud nos faciat mansionem.

A M E N.

A M E N.

A M E N.

FUNICULUS TRIPLEX

Difficile rumpitur. Eccle. 4.

FUNICULUS I.

Deus cognoscit creaturas mediātē tantum.

Nter omnia cognoscibilia, maximè est cognoscibilis sua essen-
tia, per quam quidem omnia cognoscit; non aliquo discursu, cum
simul videndo & intelligendo essentiam suam omnia videat: unde
& in quantum ad istum ordinem, qui potest attendi in divina co-
gnitione ex parte cognitorum (scil. essentia divina & creatura-
rum) etiam salvatur in Deo ratio scientie præcipuè, ipse enim præcisè omnia per
causam cognoscit. S. D. de verit. q. 2. a. 1. ad 5. ergo etiam Angelos &c. præcisè
per causam cognoscit; ergo præcisè per seipsum. Verbum Aug. dicentis: quod
Deus nihil extra se intuetur, non sic debet intelligi, quasi nil, quod sit extra se in-
tueatur, sed quia id, quod est extra seipsum non intuetur, nisi in seipso. I. p. q. 14.
a. 5. ad. 1. ergo tantum in seipso. Confirm. l. c. in O. ubi: alia à se videt non in ipsis,
sed in seipso; ergo mediātē tantum cognoscit creaturam; medium enim sub quo non
tollit immediatam visionem l. c. q. 12. a. 5. ad. 2. & in supp. q. 92. vel 94 a. 1.
ad 15. rationem addit S. D. quia non cadit inter cognoscentem & rem cognitam
... nec medium quo videtur, & hac est forma visibilis l. c. medium autem in
quo videtur, cadit inter cognoscentem & rem cognitam (consequenter tollit
immediatam teste S. D. visionem) qualiter intellectus per cognitionem effectus
ducitur in causam; & è converso; & visus videndo imaginem ducitur in ima-
ginitatum l. c. necesse est (I. p. q. 15. a. 1.) ponere in mente divina ideas; idea enim
græcè, latine forma dicitur ... vel ut sit exemplar ejus cujus dicitur forma; vel
ut principium sit cognitionis ipsius; idea autem operari (l. c. a. 2. in O.) est in
mente operantis, uti quod intelligitur; non autem uti species, quæ intelligitur ...
forma enim domus in mente adificatoris est aliquid ab eo intellectum, ad cujus simi-
litudinem domum in materia format; ergo inter Deum cognoscentem, & crea-
turas cognititas cadit essentia divina uti quod intelligitur, & uti res intellecta:

alia

alia à se videt non in ipsis sed in seipso, in quantum essentia sua continet similitudinem aliorum ab ipso l. c. q. 14 a. 5, in O. ergo est cognitio mediata tantum.

Nec quidquam juvat exi. P. Martinez pag. mihi 228. (in quo maxime confidit) omnesque Adversarios; quod habet S. D. l. c. a. 10. ad 4. ubi: *cognoscere aliquid per aliud tantum, est imperfecte cognitionis, si id sit cognoscibile per se: hoc enim verum est, si id, quod in alio cognoscitur, in eo minus perfecte continetur & repræsentatur. 1. ad Hann. dist. 36. ad tō. deinde quæritur a. 1. ad 2. ubi: non cognoscit (divinus intellectus) res alias per earum essentias, sed per suam, per quam perfectius repræsentantur consequenter perfectius cognoscuntur. Patet de verit. q. 3. a. 1. ad 2. ubi sic ad 2. arguit: Scientia est assimilatio scientis ad scitum, ergo quanto medium cognoscendi est similius rei cognite, & magis unitum; tanto perfectius res per id cognoscitur; sed essentia rerum creatarum magis est unita eis, quam essentia divina, ergo perfectius cognosceret res, si sciret res per essentias earum, quam ex hoc, quod scit res per essentiam suam. Et Respondet melius cognoscitur aliquid per speciem rei, quæ est in mente divina, quam per ipsam ejus essentiam cognosci possit; (ratio S. D. est quia est immaterialior) etiam dato quod essentia rei posset esse medium cognoscendi, non obstante materialitate ipsius. NB. etiam dato.*

FUNICULUS II.

Non datur futurum formale, nec scientia media.

Contingens ut futurum est, per nullam cognitionem cognosci potest, cui falsitas subesse non possit ... contingens enim impediri potest antequam sit in esse productum (ergo etiam futurum contingens formale impediri potest, ne existat, etiam sit contingens, nec in esse productum) unde cum scientiæ divinæ falsitas subesse non possit, impossibile esset quod Deus de futuris contingentibus scientiam haberet, si ea cognosceret ut futura. de verit. q. 2 a. 12. in O. consonat. p. 1. q. 14. a. 13. prima propositio est S. D. Min. sic formo: sed cognitioni seu scientiæ divinæ falsitas subesse non potest. Min. est S. D. ergo Deus per nullam cognitionem seu scientiam cognoscit contingens ut futurum est. [REDACTED]

& consequens est S. D. *uti scientia nostra non potest esse de futuris contingentibus; ita nec scientia Dei; & adhuc multo minus, si ea ut futura cognosceret; cognoscit autem ea ut presentia sibi; aliis autem ut futura. de verit. ad 6 ideo magis dicendum esset; si Deus scit aliquid, illud est quam erit; unde idem est indicium de hac*

hac propositione : Si Deus scit aliquid, illud erit; & de hac : si ego video sortem currere Sortes currit, quorum utrumque necessarium est, dum est. l. c. ad 7. Ecce presentiam physicam respectu visionis & scientiæ Dei. Dicitur enim scientiæ visionis in Deo, ad similitudinem visus corporalis, qui res extra se positas intuetur & unde secundum scientiam visionis Deus scire non dicitur; nisi quæ sunt extra ipsum. de verit. q. 2. a. 9 ad 2. licet contingens non sit determinatum, quamdiu futurum est, tamen ex quo productum est in rerum natura (NB. existentiam physicam) veritatem determinatam habet & hoc modo super illud fertur intuitus divina cognitionis l. c. ad 1. Contingens refertur ad divinam cognitionem secundum quod ponitur esse in rerum natura, ex quo autem est (scil. in rerum natura) non potest tunc non esse; quando est l. c. ad 2. conformiter per omnia docet i. p. q. 14. a. 13. ad Hann. i. dist. 38. q. 2. a. 1. sic autem i. sent. dist. 38 q. 5. ad 2. arguit. Scientia non est, nisi verorum; sed in futuris contingentibus non est alterum determinatè verum ut philos. probat (NB ut philos. probat) ergo videtur quod non possit esse eorum scientia divina Et Respondet S. D. ad secundum dicendum quod futurum contingens non est determinatè verum antequam fiat (ergo nullà cognitione sic est determinatè cognoscibile) quia non habet causam determinatam sed dum est in actu (scil. productum in rerum natura & per consequens physicè existens, ut ait S. D. sup. cit.) determinatè verum est, & ideò à cognitione, quæ est præsens illi actui (scil. existentiae physicae ut patet ex S. D.) potest certitudinaliter cognosci, uti patet etiam de visu corporali; & quia cognitio divina eternitate mensuratur, quæ eadem manens, omni tempore præsens est, & ideò unumquodque contingentium videt pro ut est in suo actu. In forma sic ergo Respondet Conc. Maj. uti expresse docet l. c. in O. dist. Min. sed in futuris contingentibus non est alterum determinatè verum, antequam fiat C. dum est in actu factum & in rerum natura productum N. similiter ad consequens. ergo videtur & c. antequam fiant C. dum facta sunt in actu N. futurum itaque formale, nullam Dei scientiam terminare potest; proin nec mediam; cum contingens secundum S. D. jam cit. & mox citandum i. p. q. 14. a. 13. in O. referatur ad divinam cognitionem, secundum quod ponitur esse in rerum natura: ut futurum autem, per nullam cognitionem creatam, multò minùs divinam cognosci potest, cui falsitas subesse non possit, teste S. D. jam cit. quod omni scientiæ divinæ humanæque repugnat. Non tamen huic obstat quin certò Deus videat futura contingentia in decreto suo; Deus enim ab aeterno non tantum vidit ordinem sui ad rem, ex cuius potestate res erat futura; sed ipsum esse rei intuebatur i. sent. dist. 38. q. 5. in O. simplex notitia dicitur ad excludendum admixtionem ejus quod est extra genus no-

titia sicut est ordo voluntatis ad res scitas producendas, quem addit scientia approbationis. de verit. q. 3. a. 3. ad 8. oportet voluntatem ejus (Dei) esse omnino immutabilem i. p. q. 19. a. 7. in O. licet Deum velle aliquid non sit necessarium absolute, tamen necessarium est ex suppositione propter immutabilitatem divina voluntatis l. c. ad 4. quia causa contingentium non habent ordinem immutabilem ad suum effectum; ideo secundum hunc modum contingens futurum immutabiliter sciri non potest. i. ad Hann. l. c. ergo (argumento à contrario) secundum hunc modum; ordinem scil. voluntatis ad res scitas producendas immutabilem, futurum contingens immutabiliter sciri potest. Rem proin tene & vocem corrige, quod dicis futurum formale, dicito in posterum physicam futurorum contingentium presentiam in æternitate; admitte insuper futurum causale & genuinam assecutus es mentem Doct. Ang. S. Thomæ i. p. q. 14. a. 13. in O. 2. 2. q. 171. a. 6. ad 2. i. sent l. c. ad Hann. l. c. de verit. q. 2. a. 12. & c. *Æternitas autem tota simul existens, ambit totum tempus; unde omnia quæ sunt in tempore sunt Deo ab æterno presentia, non solum eâ ratione, quâ habet rationes rerum apud se præsentem (ecce præsentiam intentionalem & objectivam; nam omne cognitum in cognoscente est, rationes autem rerum, secundum quod sunt in Deo cognoscente, ideo vocantur i. p. q. 14. in Proëm. alio modo dicuntur res esse in Deo sicut in cognoscente, & sic sunt in Deo per proprias rationes, quæ non sunt aliud in Deo ab essentia divina l. c. q. 18. a. 4. ad 1.) ut QUIDAM dicunt; sed quia ejus intuitus fertur ab æterno super omnia prout sunt in sua presentia. Ecce præsentiam physicam i. p. q. 14. a. 13. Contingens aliquod dupliciter considerari potest, uno modo in seipso, secundum quod jam in actu est, & sic non consideratur ut futurum, sed ut præsens, neque ad utrumlibet contingens; sed ut determinatum ad unum. & propter hoc sic infallibiliter subdi potest certa cognitioni, utpote sensui visus; sicut cum video sortem sedere: alio modo potest considerari contingens ut est in sua causa, & sic consideratur ut futurum, & ut contingens, nondum determinatum ad unum; quia causa contingens se habet ad opposita, & sic contingens non subditur per certitudinem alicui cognitioni l. c. contingentia ad utrumlibet in causis suis nullo modo cognosci possunt; sed quando jam efficiuntur in rerum natura, tunc habent in se ipsis esse determinatum, & ideo quando sunt in actu, certitudinaliter cognoscuntur, ut patet in eo qui videt sortem currere, quia sortem currere dum currit, necessarium est; & certam cognitionem habere potest i. sent l. c. res itaque prout sunt in esse suo determinato sunt res quando jam efficiuntur in rerum natura secundum S. D.*

Addo certum esse ex D. Ang. quod futurum contingens dupliciter considerari possit, non tripliciter; hujus enim triplicis considerationis nec vesti-

gium extat in omnibus D. A. libris. patet clarè ex 1. p. q. 14. cit. & 2. 2. l. c. 1. sent. 1. c. 1. ad Hann. l. c. &c. sed duplex hæc consideratio futuri contingentis est futuri contingentis causalis, & futuri contingentis physice realiter in æternitate præsentis, ergo non futuri formalis: ergo ex mente S. D. non datur, eique prorsus fuit in-cognitum; prima pars patet ex LL. cc. nec negatur ab adversariis. Secunda pars jam evidenter est probata ex D. Ang. & sequenti discursu clarissimè evincetur. *Futurum contingens dupliciter potest considerari, uno modo secundum quod est futurum, & sic nil aliud est cognoscere futurum contingens quam cognoscere causas ejus secundum ordinem quem habent ad ipsum; & quia causa contingentium non habent ordinem immutabilem ad suum effectum (scil. secundum se consideratæ, & prout abstrahunt à divino decreto ut sup. probatum est ex S. D. 1. sent. 1. c. de verit. q. 3. a. 3. ad 8. ideo secundum hunc modum contingentis futurum immutabiliter sciri non potest: alio modo potest considerari contingens futurum ratione illius temporis in quo futurum esse prædicitur (v. g. si quis dicat cras ab hora prima usque ad secundam sortes sedebit) in quo quidem tempore (cras scil. à prima usque ad secundam) futurum jam præsentialiter est; & per consequens determinatum ad unum; & sic certitudinaliter contingens cognosci potest, utpote per seipsum jam visum; sicuti sensu percipimus Sortem sedere; utroque autem modo Deus de futuris contingentibus scientiam habet 1. ad Hann. l. c. in O. rationem addit S. D. cum enim sua cognitionis intuitus sit in momento æternitatis, qua omnibus temporis partibus adest. &c. ita l. c. tunc enim aliquid cognoscitur ut futurum est, quando inter cognitionem cognoscens, & rei eventum invenitur ordo præteriti ad futurum, hic autem ordo non potest inveniri inter cognitionem divinam & quamcunque rem contingentem (scil. futuram ut patet) sed semper ordo divinæ cognitionis ad rem quamcunque, est sicut ordo præsentis ad præsens de verit. q. 2. a. 12. in O. quod autem ordo ille præsentis sit ad præsens physicum, docet D. Ang. simplex notitia dicitur non ad excludendum respectum scientia ad scitum, qui inseparabiliter omnem scientiam concomitatur; sed ad excludendum admixtionem ejus, quod est extragenus notitia; sicut est existentia rerum quam addit scientia visionis l. c. q. 3. a. 3. ad 8. ergo scientia visionis superaddit simplici notitiæ (id est scientiæ simplicis intelligentiæ ut clarè docet 1. p. q. 14. a. 9. in O. Item a. 12. in O.) existentiam rerum, non intentionalem & objectivam, hac enim omnem scientiam concomitatur inseparabiliter S. D. jam cit. nec est extra genus notitia, sed essentialiter illud ingreditur; ergo physicam superaddit & realem; non quidem in propria rerum mensura, sed mensura æternitatis ut ait S. D. jam cit. Evidenter itaque & irrefragabiliter docet S. D. præsentiam physicam futurorum contingentium in æternitate*

& futuritionem causalem; nescit formalem : nisi per hanc intelligere velis carentiam existentiae pro nunc in mensura propria (cum physica existentia in mensura æternitatis) & existentiam in propria aliquando mensura habendam ; in quo tamen intellectu , futurum formale non erit , cum existentia physica in quacunque mensura , determinationem liberam voluntatis divinæ , cœu causam præsupponat ; *necessè est dicere voluntatem Dei esse causam verum, & Deum agere per voluntatem, non per necessitatem natura sed secundum determinationem voluntatis & intellectus ipsius* 1. p. q. 19. a. 4. in O.

Deus movens ex mente S. Thomæ
Doct̃oris Angelici cum prædeterminatione
Physica , ad vivum ex eodem depicta.

FUNICULUS III.

MOvere est educere aliquid de potentia in actum. 1. p. q. 2. a. 3. in O. oportet enim ut id quod est in potentia, reducatur in actum per aliquid quod est actu : & hoc est movere 1. 2. q. 9. a. 1. in O. ergo movere naturam vel voluntatem (natura autem & voluntas, hoc modo ordinantur, ut ipsa voluntas etiam quodam natura sit. de verit. q. 22. a. 5. in O.) est reducere naturam vel voluntatem de potentia in actum ; sed in operatione, quâ Deus operatur movendo naturam non operatur natura. de pot. q. 3. a. 7. ad 3. consonat. 1. 2. q. III. a. 2. in O. ergo etiam natura non operatur in reductione, qua Deus naturam reducit de potentia in actum : ergo respectu hujus reductionis se habet tantum passivè ; subsumo : sed respectu desiderii primi beatitudinis ut sic, & virtutis ex eo causatæ & relictæ, non habet se tantum passivè : de ratione voluntatis est, quod principium ejus sit intra. 1. 2. q. 9. a. 4. ad 1. ergo hæc non venit nomine præfatæ reductionis. **SECUNDO** Sic ergo Deus est causa omnis actionis (ergo etiam primi actûs tam intellectûs quam voluntatis) pro ut quodlibet agens est instrumentum divine virtutis operantis 1. c. de pot. in O. & a. 4. in O. Sed de perfectione instrumenti est quod agat in quantum movetur, & ita per virtutem incompletam ; qua potest ... ordinari aliquoties ad completum per modum causæ. de ver. q. 27. a. 4. ad 7. & 6. ergo etiam de perfectione cujuslibet agentis est, quod agat, in quantum movetur à Deo, idque per virtutem incompletam, quæ possit ordinari &c. sed per virtutem illam

incompletam, quæ possit ordinari &c. non potest intelligi virtus primæ intentionis; id est virtus ex prima volitione relicta; quia illa virtus ordinari non potest ad simpliciter primum actum, tam intellectus, quam voluntatis, seu aliquis causa; cum sit effectus illius actus, & tamen intellectus & voluntas respectu actus sui simpliciter primi, fuere instrumentum divinæ virtutis operantis, ut patet ex S. D. TERTIO. Virtus illa relicta constituit causam potentem operari, v. g. voluntatem potentem eligere secundum Adversarios, & S. Thomam 1.2. q. 9. a. 6. ergo vel potentem eligere per modum instrumenti divini; vel per modum causæ per se agentis: non primo modo; *nec est inconveniens, ut virtus illa (instrumentalis) Statim cesset; quia se habet virtus illa ut in fieri existens & moveri* (proinde est motus propriè talis) *& huiusmodi cessant cessante motione moventis.* de ver. 1. c. ad 10. sed virtus relicta ex prima volitione, non statim cessat, dum cessat Deus per illam movere voluntatem ad electionem; nec habet se ut in fieri existens & moveri, sed in facto esse; utpote terminus physicus permanens primæ volitionis: ergo. Item 3. p. q. 62. a. 4. *virtus instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud, & incompletum, sicut & motus est actus imperfectus ab agente in patiens. Motus, qui est actus imperfecti; ... est ab alio in aliud.* 1. p. q. 14. a. 2. ad 2. Item de pot. 1. c. ad 7. *rei naturali potuit consisti virtus propria, ut forma in ipsa permanens ... habens esse ratum & firmum in natura non autem vis, qua agit ad esse ut instrumentum primæ causæ; Sed virtus illa relicta non habet esse transiens ex uno in aliud; est enim virtus potentiæ immanenter operantis; nec est actus imperfecti: nec quid incompletum uti motus; habet esse ratum & firmum in voluntate, uti acumen in securi: virtus primæ intentionis, quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitui cuiuscunque rei* 1.2. q. 1. a. 6. ad 3. *etiamsi de ultimo fine actu non cogitetur.* 1. c. *aliquid operatur ad effectum aliquem instrumentaliter, quod quidem non operatur ad effectum per formam sibi inherenter; sed solum in quantum est motus, à per se agente.* de ver. q. 27. a. 4. O. sed voluntas operatur ad electionem, per virtutem relictam, seu per formam sibi permanenter inherenter: ergo virtus illa relicta non constituit voluntatem potentem eligere per modum instrumenti divini: ergo per modum causæ per se agentis; uti patet ex S. D. de ver. 1. c. O. *ad aliquem effectum operatur aliquid dupliciter &c.* sed causa per se agens, seu per se agere dicitur, quod agit per aliquam formam sibi inherenter per modum NATURÆ COMPLETÆ, siue habeat illam formam à se, siue ab alio, & aut violenter aut naturaliter; per quem modum dicuntur illuminare sol & luna; & calefacere ignis & ferrum ignitum, vel aqua calefacta, de ver. 1. c. O. ergo virtus illa relicta, qualiscunque tandem, est juxta S. D. natura completa, errat proinde dicendum

dum illam nomine incompleti bajtizare fatagit ex D. A. Addo quod se habet ad volitionem primam uti habitus scientificus ad intellectionem. QUARTO S. D. de pot. l. c. ad 7. sic arguit: *Si Deus in natura operante operetur, oportet quod operando aliquid rei naturali tribuat; nam agens agendo, aliquid actu facit. ad 7. dicendum id quod a Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est intentio habens esse quoddam incompletum, per modum quo colores sunt in aëre, & virtus artis in instrumento artificis; Sed virtus relictæ non fit a Deo in voluntate, quâ actualiter agat, & eligat, sed qua possit eligere: sine universali motione ad universale objectum voluntatis, homo non potest aliquid velle. 1. 2. q. 9. a. 6. ad 3. Nec virtus relictæ habet esse incompletum, ut probatum est ex S. D. Neque habet se per modum quo colores sunt in aëre: ea qua movent, prout sunt in ipso moveri (id est prout in ipsis est motus; actus enim moventis in moto est motus. 1. 2. q. 110. a. 2. O.) movent per virtutem incompletam, & huiusmodi virtus est in aëre ad movendum visum secundum quod immutatur à colore parietis ut in fieri, non autem ut in facto esse; unde species coloris sunt in aëre per modum intentionis, & non per modum entis completi. de ver. l. c. ad 4. Nec relictæ virtus habet se per modum, quo virtus artis est in instrumento: sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma in ea permanens non autem dari ei potuit, quod vis artis esset in ea, quasi quædam forma permanens, nisi haberet intellectam: ita rei naturali potuit conferri virtus propria, ut forma in ipsa permanens; non autem vis, quâ agit ad esse, ut instrumentum primæ causæ; nisi daretur ei, quod esset universale essendi principium naturæ. de pot. l. c. ad 7. quæ omnia ex D. Ang. jam allata manifestè repugnant virtuti relictæ.*

Ubi caute & curiosè OBSER. ; non dicere S. D. id quod fit à Deo in re, quo actualiter agit; actualiter enim agit per actionem suam; sed QUO; id est, ut actualiter agat: ut doceret non esse ipsam naturæ vel voluntatis operationem (simpliciter concedendum est Deum operari in natura & voluntate operantibus l. c. O.) nec virtutem aliquam relictam ex prima volitione; hæc enim non est id quod fit à solo Deo in voluntate operante (in operatione quâ Deus operatur movendo naturam, non operatur natura l. c. ergo solus Deus in illa operatur; sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divina l. c. id est; operatio, quæ efficitur physicè à natura, efficitur etiam physicè à virtute divina, scil. creatâ, quæ est motus in creatura, à solo Deo causatus, quo movet omnem omnino creaturam ad agendum actu; ut patet ex dictis, & patebit ex dicendis 1. p. q. 2. a. 3. O. 1. 2. q. 109. a. 1. O. Item q. 110. a. 2. O. 2. sent. dist. 1. a. 4. O. &c.) neque etiam est id quo voluntas actualiter eligat, sed aptitudinaliter: ergo est prævium quid & physicum ad operationem naturæ & voluntatis; ut in sequen. patebit.

rebit. Addo quod ad simpliciter primam volitionem, uti & intellectiōnem debuit voluntas & intellectus à Deo moveri. 1. 2. q. 9. a. 6. ad 3. paulò ante cit. *actio cuiuscunque entis creati dependet à Deo alio modo quantum ab ipso movetur ad agendum.* 1. 2. q. 109. a. 1. O. & respectu huius volitionis & intellectiōnis sunt instrumentum Dei operantis in voluntate & intellectu; ut patet ex S. D. jam cit. sed non sunt à Deo ad illos actus mota, per virtutem relictam ex primis actibus, uti paulò ante fuit ostensum: ergo per aliam virtutem instrumentalem priorem illis actibus, mota sunt ad actus illos; quæ est solius Dei operatio in voluntate & intellectu operantibus; in qua non operantur intellectus & voluntas secundum S. D. & hæc Dei solius operatio in voluntate recepta, uti & in intellectu, est motus: *actus enim moventis in moto est motus* 1. 2. q. 110 a. 2. O. *motus autem est actus imperfectus secund.* Phyl. de ver. q. 27. a. 4. ad 4. *est virtus ut in fieri existens est moveri, statimque cessat cessante motione moventis; statim enim quando movens cessat movere, & mobile cessat moveri.* de ver. l. c. ad 10. est in creatura operante sed non à creatura: *actio ejus quod movetur ab alio non est ab eo, in quo est, sed à movente.* 1. p. q. 105. a. 3. cui principio ad 1 non contradicit uti attentè ruminanti patebit: & hinc liquet: *omnis motus est actus mobilis à movente ut dicitur in 3. phys.* 1. p. q. 103. a. 5. ad 2. *in operatione quâ Deus operatur movendo naturam* (scil. ad actionem, ut docet l. mox cit. in O.) *non operatur natura.* l. Sup. cit. ergo natura se habet passivè tantum in illa actione; consequenter non est à natura: deinde illa operatio est in natura operante sub denominatione motus; *actus moventis in moto est motus* l. Sup. cit. ergo actio illius quod movetur ab alio, & est in eo, & non est ab eo; sed à movente. Idem docet 1. 2. q. 111. a. 2. O. *in illo effectû, in quo mens nostra est mota & non movens, solus autem Deus movens, operatio Deo attribuitur.* Hic obiter tantum Nota, quod Dei motio physica ad volitionem simpliciter primam terminata simul stetit cum libertate exercitii secundum S. D. de Malo q. 6. O. 1. 2. q. 10. a. 2. O. stetitsetque cum libertate specificationis, si voluntati objectum propositum fuisset non ut universaliter bonum. LL. cc. non ergo libertatem tollit sed causat; de quo in seqq. estque prævia physica motio, ut patet ex dictis, & patebit ex dicendis. Quibus addo; *Sicut securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma in ea permanens; non autem dari ei potuit, quod vis artis esset in ea, quasi quædam forma permanens* (id est habitus artificialis) *nisi haberet intellectum: ita re naturali potuit conferri virtus propria ut forma in ipsa permanens, non autem vi qua agit ad esse ut instrumentum prima causa, nisi daretur ei, quod esset universale essendi principium natura* (Deus) de pot. l. c. a. 7. ad 7. sed virtus relict

est forma in voluntate permanens secundum S. D. 1. 2. q. 1. a. 6. ad 3. *virtus prima intentionis ... manet in quolibet appetitu cuiuscunque rei &c.* Nec dari potest voluntati creatæ, quod sit universale essendi principium naturæ; nec aliquid agit ad esse, nisi per virtutem Dei; ipsum enim esse est communissimus effectus ... & ideo soli Deo competit, secundum propriam virtutem, talis effectus, de pot. l. c. O ergo per illam virtutem relictam voluntas non constituitur in esse instrumenti divini. Addit immediatè S. D. l. c. ad 7. *Nec iterum virtuti naturali conferri potuit, ut moveret seipsam nec ut conservaret se in esse; unde sicut patet, quod instrumento artificis conferri non potuit quod operaretur absque motu artis; ita rei naturali conferri non potuit quod operaretur absque operatione divina:* Sed motus artis in instrumento statim realiter cessat, dum cessat artifex instrumentum movere ad artificiosè operandum (*statim enim quando movens cessat movere, & mobile cessat moveri.* de ver. l. Sup. cit.) & motus artis est causa formæ productæ: *dicimus motum instrumenti esse causam formæ a principali agente inductæ.* de ver. l. c. ad 6. est insuper causa operationis quæ fit ab instrumento, uti clarè probatur in Confirm. 6. seq. ex D. A. ergo & operatio divina quæ operatur in natura & voluntate operantibus, statim realiter cessat, dum Deus cessat eas movere ad agendum; & simul divina illa operatio est aliqualis causa operationum naturæ & voluntatis; quod sanè virtuti relictæ non convenit uti patet, nec etiam concursui simultaneo nec virtuti productivæ & conservativæ divinæ, de quibus statim: ergo est nova operatio divina, supponens naturam & voluntatem productam, in actu primo proximo completam; & medians inter hanc & ejus operationem.

SI DICAS: quod natura se habeat tantum passivè in reductione, quæ reducitur à Deo de potentia objectiva ad actum existendi; sive in productione & conservatione ad ipsam terminata; idque tantum velle S. D. l. c. de pot. uti seipsum videtur explicare 1. p. q. 105. a. 3. & 4.

Contra. Etiam præterea in reductione quæ reducitur de potentia operativa ad actionem, se habet tantum passivè ergo. prob. *Simpliciter concedendum est Deum operari in natura & voluntate operantibus.* de pot. l. c. non ergo sic est intelligendum, quod Deus in omni re naturali operetur quasi res naturalis nihil operetur; Sed quia in ipsa natura vel voluntate operante Deus operatur, quod quidem qualiter intelligi possit, ostendendum est; quatuor autem modos ostendit S. D. quibus actionis alicujus rei, res alia (Deus) potest esse causa. PRIMUS est; Quia tribuit ei virtutem operandi. SECUNDUS. In quantum conservat virtutem naturalem in esse. TERTIUS modus; In quantum movet eam ad

ad agendum in quo non intelligitur collatio aut conservatio virtutis activæ ; sed applicatio virtutis ad actionem, sicut homo est causa incisionis cuncti, ex hoc ipso quod applicat acumen cuncti ad incidendum, movendo ipsum . . . sequitur de necessitate quod Deus sit causa actionis cujuscunque rei naturalis, ut movens & applicans virtutem ad agendum. QUARTUS est ; Sicut principale agens est causa actionis instrumenti ; & hoc modo etiam oportet dicere quod Deus est causa omnis actionis rei naturalis. de pot. l. c. O. his præmissis.

Prob. assumpt. Deus operatur in natura & voluntate operantibus non tantum producendo & conservando illas ; sed etiam movendo eas ad actionem l. jam cit. O. sed in hac motione divina ad actionem ; seu in hac reductione, quæ reducuntur à Deo, de potentia operativa ad actionem se habent tantum passive ergo. Min. prob. in operatione, quæ Deus operatur movendo naturam, non operatur natura ; sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divine l. c. ad 3. Item l. 2. q. III. a. 2. O. Paulò ante cit. ubi addit S. D. in illo autem effectu, in quo mens nostra, & movet, & movetur ; operatio non tantum Deo attribuitur, sed etiam anime ; ratio S. D. est, operatio enim alicujus effectus non attribuitur mobili sed moventi. NEC denuò DICAS quod S. D. per illam operationem, tantum intelligat productionem & conservationem rei ; hoc enim in terminis negat ut patet in O. jam cit. vers. tertius modus &c. Addo omnes res, dum est, semper conservatur à Deo ; non tamen semper à Deo movetur ad agendum, uti patet ; ergo productio & conservatio rei, & operatio quæ Deus rem movet ad operandum, reducitque de potentia operativa ad actum, realiter separantur, & consequenter realiter distinguuntur.

Nec recurras ad concursum simultaneum ; in hoc enim operantur natura & voluntas ; huncque dividit & distinguit contra operationem Dei, quæ movet naturam & voluntatem ad operandum ; ergo S. D. docet operationem Dei mediam in natura & voluntate operantibus ; mediam (inquam) inter naturam quancunque corporalem vel spiritualem perfectam, & hujus actionem ; consequenter illa Dei operatio, & physica est, & prævia, uti patet, & ex seqq. patebit. *Quantumcunque natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere ; nisi moveatur a Deo ; quæ quidem motio est secundum suam providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ ; sicut motio corporis celestis. l. 2. q. 109. a. 1. O. actio intellectus ejus cujuscunque entis creati dependet à Deo . . . in quantum ab ipso movetur ad agendum l. c. ergo dependet ab ipso motu, qui est actus mobilis à movente Deo, uti ex antecedent constat.*

Confirm.

Confirm. I. *Non excluditur quin Deus immediate in rebus omnibus operetur in quantum virtus sua est sicut medium coniungens virtutem cuiuslibet causa secunda cum suo effectu; non enim virtus alicujus creatura, posset in suum effectum, nisi per virtutem creatoris; à quo est omnis virtus & virtutis conservatio (ecce productionem & conservationem rei) & ordo ad effectum (quid sit ille ordo mox subdit) quia ut in lib. de causis dicitur: causalitas causa secunda terminatur per causalitatem causa prima. 2. sent. diff. 1. a. 4. O ergo causalitas illa divina, nec est productio vel conservatio rei; non enim res producta & conservata illam terminat, sed actio seu causalitas, quæ est effectivè à re producta; nec est concursus simultaneus; in hoc enim operatur natura, ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divina de pot. 1. c. ad 3. & 1. 2. l. c. & ut plurimum est ens completum; in operatione (autem) quæ Deus operatur movendo naturam, non operatur natura. LL. cc. estque motus in creatura mota; & ens incompletum; est virtus ut in fieri & moveri existens, & actus imperfectus LL. cc. quod ut plurimum de concursu simultaneo dici non potest; cum sæpius sit actio immanens, consequenter actus perfectus; non enim intelligere est motus, qui est actus imperfecti, qui est ab alio in aliud, sed actus perfecti existens in ipso agente. 1. p. q. 14. a. 2. ad 2. NB. Quid sit actus imperfecti (scilicet ab alio in aliud) ergo nec virtus relictæ, nec actus immanentes, sunt actus imperfecti; sed perfecti, utpote existentes in ipso agente.*

Confirm. II. *Et urgetur ratio S. D. Non excluditur quin Deus (ait) immediate in rebus omnibus operetur, in quantum virtus sua est sicut medium coniungens virtutem cuiuslibet causa secunda cum suo effectu; sed virtus illa Dei quæ est uti medium coniungens &c. non est divina productio & conservatio rei (causæ enim productio & conservatio stat sine hoc quod sit conjuncta suo effectui; medium autem coniungens unum alteri stare non potest sine existentia utriusque; aliàs medium coniungens non esset: ob eandem rationem, non potest esse virtus relictæ) nec est concursus simultaneus; hic enim est effectus seu factum causæ secundæ; ergo non est medium inter virtutem causæ secundæ & ejus effectum. Adde; quod S. D. dicat: Causalitas causa secunda terminatur per causalitatem causa prima; concursus autem simultaneus seipsum terminare non potest, utpote una indivisibilis actio; ergo divina causalitas illa mediat inter naturam creatam sive corporalem, sive spiritualem perfectam; & inter hujus causalitatem, ut patet. 1. 2. q. 109. sup. cit. & planè liquet ex hoc; quia actus Dei moventis in moto est motus, & consequenter actus imperfectus & ens incompletum l. sup. cit. incompletum non potest esse causa completi sicut per se agens, potest tamen incomple-*

tum ordinari aliquo modo ad completum per modum causæ. de ver. l. c. ad 6. motu magis dicitur ad ens, quam ens. l. c. ad 5. cum ergo operatio cujuslibet causæ secundæ, non sit in ipsa, nec sit quid incompletum, nec ordinetur aliquo modo ad completum per modum causæ; nec magis dicatur ad ens, quam ens; manifestè sequitur, quod per præfatam divinam causalitatem terminatam per causalitatem causæ cujuslibet secundæ, non intelligatur concursus simultaneus; nec virtus ex prima volitione relicta, utpote ens completum, & actus perfectus; nec terminatur per causalitatem cujuslibet causæ secundæ, ut ex D. Ang. evidenter ostensum est.

Confirm. III. Ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur ... in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum vel volendum vel agendum; & hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas (ergo nec intellectio, nec volitio, nec virtus relicta, hæ enim propriè sunt qualitates, & actus completi, uti patet. 1. p. q. 14. a. 2. ad 2. sup. cit. de ver. l. c. O.) sed motus quidam animæ, actus enim moventis in moto est motus, ut dicitur in 3. phys. 1. 2. q. 110. a. 2. O.

NEC DICAS esse actionem Dei productivam vel conservativam voluntatis; vel concursum simultaneum; Contra est. Productio enim Dei activa & conservatio rei non sunt in re. Patet de pot. l. c. q. 3. O. & ad 2. *non aliter eas (res) in esse conservat, quam semper eis esse dando. 1. p. q. 9. a. 2. O. conservatio rerum a Deo ... est per continuationem actionis quæ dat esse; quæ quidem actio est sine motu, 1. p. q. 104. a. 1. ad 4. actus autem moventis Dei, in moto est motus l. sup. cit. omnis autem motus est actus mobilis à movente. 1. p. q. 103. a. 5. ad 2. ex phys. estque in moto l. c. 1. 2. concursus autem simultaneus vel plerumque est qualitas completa si sit in ens; vel non est in potentia operativa mota à Deo si sit transiens. LL. cc. sup. unde ubique clamat D. A. quod Deus moveat intellectum ad cognitionem cujusvisque veri, 1. 2. q. 109. a. 1. quod nihil agat creatura nisi in quantum movetur à Deo ad agendum. l. c. & 1. p. q. 2. a. 3. O. & 1. 2. q. 1. a. 6. O. ut significet quod causalitas causæ secundæ terminatur per causalitatem causæ primæ. l. sup. cit. non per qualemvis; sed per talem in qua causæ secundæ non operatur, quæque est ens ut in fieri & moveri existens; incompletum, & ab agente Deo in patiens; & vi cujus in re fiat non ut aptitudinaliter, sed ut actualiter agat; non habens esse permanens in re, sed cum motu ipsius mobilis transiens LL. cc. ex D. A.*

Curiosè hic Obser. quod S. D. 1. 2. l. c. dicat: *anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum* (quæ sunt actus inmanentes) vel agendum.

agendum quæ sæpè est actio transiens ; cum ergo in terminis doceat r. p. q. 18. 1. 3. ad 1. & 1. 2. q. 3. 2. 1. ad 3. actionem transeuntem causæ secundæ non subjectari in agente, sed in passio seu moto ; & simul doceat, quod actus moventis (Dei) in moto v. g. homine quem movet ad externe agendum est motus huncque motum in homine esse, & statim cessare cessante motione moventis ; necessariò & evidenter sequitur ; quod Deus aliquid prævium ad actionem externam hominis, operetur in homine, scilicet motum physicum, quo movet eum ad agendum ; qui benè dicitur & est prævia physica causalitas in homine recepta, terminata ad causalitatem causæ secundæ, sicque *causalitas causæ secundæ terminatur per causalitatem causæ primæ*. sup. c. 2. sent.

Confirm. IV. *Moventia secunda non movent, nisi per hoc, quod sunt mota à primo movente* 1. p. q. 2. a. 3. O. actio ... cujuscunque entis creati dependet à Deo, quantum ad duo ; uno modo in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit ; alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum. 1. 2. q. 109. a. 1. O. ergo etiam potentia operantes ad extra, non movent, nec agunt, nisi per hoc, quod sunt motæ à Deo ; ergo actus Dei, moventis eas ad agendum ad extra, est in eis, estque motus l. sup. cit. sed actio transiens non est in eis l. sup. cit. ergo realiter distinguitur ab hac ; estque prævium quid naturæ & causalitate, in quo tota fere ratio physica præmotionis sita est ; si ergo causæ transeuntes operantes intrinsece immutantur à Deo propriori ad actionem transeuntem, actumque Dei moventis sub denominatione motus in se intrinsecè recipiant, quidni & potentia immanenter operantes ? *moventia (enim) secunda non movent, nisi per hoc quod sunt mota à primo movente* l. sup. cit. & *in quantum ab ipso moventur ad agendum* l. c. & 1. 2. q. 93. a. 3. O. ergo etiam voluntas non movet se ad electionem, nisi per hoc quod est mota à Deo & in quantum ab ipso movetur ad eligendum, sed motus is est actus imperfectus, ens incompletum ; cessante motione Dei moventis cessat ; est id in quo natura non operatur, est id, quod fit à solo Deo in re, quo (ut) actualiter agit ; est causalitas causæ primæ, terminata per causalitatem causæ secundæ ; est medium conjugens quamlibet naturam perfectam cum suo effectu ; id est causalitate ; hæc enim est terminus illius teste S. D. nec ulla natura perfecta potest exire in actum, nisi in quantum à Deo movetur ad agendum, est virtus divina prout in fieri existens & moveri ; non habet esse permanens in natura & voluntate operantibus, magis dicitur ad ens, quam ens ; ordinatur ad operationem seu causam &c. quæ omnia sane nec virtuti relicta, nec conservationi & productioni, nec concursui simultaneo convenire apertum est ; testibus etiam Adversariis.

Confir. V. *Deus non solum est causa operationis natura* (de pot. l. c. ad 6.) *ut conservans virtutem naturalem in esse; sed aliis modis ut dictum est.* scil. in O. & ad 3. de pot. l. c. & i. p. q. 105. a. 5. in O. & ad 3. Item i. 2. q. 109. a. 1. O. sed illi alii modi sunt modus tertius & quartus sup. cit. & in tertio modo non intelligitur collatio aut conservatio virtutis activæ; sed applicatio virtutis ad actionem. l. c. in O. sive intelligitur operatio quâ Deus operatur movendo naturam ad agendum, (sequitur de necessitate, quod Deus sit causa actionis cujuscunque rei naturalis, ut movens & applicans virtutem ad agendum l. c. in O.) in qua non operatur natura, in operatione, quâ Deus operatur movendo naturam non operatur natura l. c. ad 3. ergo præter productionem & conservationem rei; præter virtutem relictam & concursum simultaneum, habet Deus actionem physicam aliam, quæ terminetur ad omnem actionem causæ secundæ; consequenter mediat inter concursum simultaneum & naturam seu corporalem seu spirituales perfectam.

Confir. VI. *Hæc est ratio instrumenti in quantum est instrumentum ut moveat motum; unde sicut se habet completa forma ad (causam) per se agentem; ita se habet motus quo movetur à principali agente ad instrumentum.* de ver. l. c. in O. *virtus ... principalis agentis scil. Dei ... non habet esse completum in natura, sed est quid incompletum in genere entis, quod patet ex hoc, quia instrumentum movet, in quantum movetur; motus autem est actus imperfectus secundum* Phyl. l. c. ad 4. sic ergo concludo: sicut se habet completa forma (v. g. calor in igne vel aqua) ad causam per se agentem id est principalem (uti patet ex S. D. l. c.) ita se habet motus, quo movetur à principali agente ad instrumentum. Maj. est S. D. jam cit. sed à forma completa causæ per se agentis exit effectivè operatio per se, seu principaliter & forma illa constituit in actu primo causam per se agentem, Min. patet ex S. D. l. c. & i. 2. q. 109. a. 1. O. i. p. q. 105. a. 5. O. ubi: *principium actionis est .. forma ejus, quod ab agente applicatur ad agendum.* Ergo à motu, seu formâ in completâ instrumenti, exit effectivè operatio instrumenti; & motus is constituit instrumentum in actu primo potens; consequentia bona est; & consequens est S. D. *incompletum* (virtus scil. instrumenti) *non potest esse causa completi sicut per se agens; potest tamen incompletum ordinari aequaliter ad completum per modum causæ* l. c. ad 6. & in O. Hæc est profunda & irrefragabilis doctrina S. Thomæ & fidelium Thomistarum, dicentium cum S. D. operationem Dei, quâ solus operatur in naturâ & voluntate operantibus, & habere rationem actûs primi (quæ quidem supponat causam per se agentem, id est principalem completam & perfectam, firmam & ratam in actu primo, ut ait S. D. sup. cit. i. 2. q. 109. a. 1. O. & de pot. l. c. ad 7. eam tamen in esse

esse instrumenti divini transeunter constituat) & simul motionis & applicationis ad actum secundum, ad agendum, ad actionem, ut loquitur S. D. LL. cc. unde motum illum Dei, quo movetur creatura ad actionem; & virtutem Dei nominat in creatura existentem, & operationem Dei, causam secundam inexistentem. *de perfectione instrumenti non est, quod agat per virtutem completam; sed quod agat in quantum movetur, & ita per virtutem incompletam.* de ver. l. c. ad 7. *quacunque alia causa (præter Deum) dat esse ... in quantum huiusmodi ... hoc habet, in quantum est in ea virtus & operatio prima causa, & non per propriam virtutem* de pot. l. c. q. 4. O. *in quantum participat aliquid de virtute principalis causa per motum ejus motus enim eam quoquo modo participat.* de pot. l. c. q. 7. O. dicit S. D. *quoquo modo, quia incompletè & transeunter eam participat: virtus (principalis agentis) non habet esse completum in natura, sed est quid incompletum in genere entis* l. c. de ver. ad 4. *virtus illa statim cessat.* l. c. ad 10. sicut ergo applicatio acuminis cultelli, quæ fit ab homine non est collatio nec conversatio acuminis cultelli. uti patet & docet S. D. l. p. q. 105. a. 5. O. Item de pot. l. c. in O. *nec est ipsa scissio, vel divisio mobilis cui applicatur (realiter enim separari possunt, si durities mobilis excedat virtutem activam agentis; alias minimè. Non sufficienter aliquid potest movere aliquod mobile, nisi virtus activa moventis excedat, vel saltem adequet virtutem passivam mobilis.* l. p. q. 105. a. 4. O. *voluntas autem divina est agens fortissimum.* de ver. q. 23. a. 5. O. *Cum voluntas divina sit efficacissima, non solum sequitur, quod fiant ea, quæ Deus vult fieri; sed & quod eo modo fiant, quo Deus ea fieri vult.* l. p. q. 19. a. 8. O.) sed est media operatio inter virtutem activam perfectam, ac ratam acuminis, quam supponit; & inter ejus scissionem; estque à solo homine movente & applicante acumen, non ab ipso acumine (exemplum est S. D. de pot. l. c. q. 7. O.) ita similiter teste S. D. l. c. sc habet applicatio & motio divina, quæ natura & voluntas à Deo applicantur & moventur ad actionem; præsupponit enim motio illa naturam perfectam, uti patet. l. 2. q. 109. a. 1. sup. cit. & prior est naturæ & causalitate quàm operatio causæ secundæ, sicque per hanc terminatur. l. sup. cit. cum hac differentia tantum; quod utramque moveat secundum conditionem suæ naturæ, & secundum suæ providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ. l. 2. q. 109. a. 1. O. *deinde instrumentum est causa quodammodo effectus causæ principalis, non per formam vel virtutem propriam, sed in quantum participat aliquid de virtute principalis causæ per motum ejus, sicut dolabra non est causa rei artificiate per formam vel virtutem propriam, sed per virtutem artificis, à quo movetur, & eam quoquo modo participat; ... nec*

causa secunda potest in effectum causa prima, per virtutem propriam, quamvis sit instrumentum causa prima respectu illius effectus ... unde ... non dat esse (l. mox cit. in quantum huiusmodi. l. c. q. 4. O.) nisi pro ut est in ea virtus divina. de pot. l. c. q. 7. O. & q. 4. O. quod autem intelligat virtutem divinam creatam, patet ex LL. cc. Item de ver. q. 27. a. 4. O. ubi: aliquid operatur ad effectum aliquem instrumentaliter ... in quantum est motum à per se agente; quæ quidem virtus l. c. ad 4. non habet esse completum in rerum natura; sed est quid incompletum in genere entis, quod patet ex hoc; quia instrumentum movet, in quantum movetur, motus autem est actus imperfectus; nec hoc est inconveniens l. c. ad 10. ut virtus illa statim cesset, Sacramenta non operantur ad gratiam per virtutem propria forme; sic enim operarentur ut per se agentia, sed operantur per virtutem principalis agentis scil. **DEI IN EIS INEXISTENTEM**, l. c. ad 4. consonat per omnia 3. p. q. 62. a. 1. & 4. Item de pot. l. c. in O. sic ergo Deus est causa actionis cuiuslibet, in quantum dat virtutem agendi, & in quantum conservat eam (Ecce virtutem Dei productivam & conservativam increatam) & in quantum applicat actioni; & in quantum ejus virtute omnis alia virtus agit ... in quo non intelligitur (ut præmitit S. D. l. c.) collatio aut conservatio virtutis activa; sed applicatio virtutis ad actionem; quæ applicatio & motio est virtutis divinæ increatæ participatio incompleta, secundum S. D. jam cit. estque medium conjungens causam perfectam cum suo effectu. Ubiclarè vides; quod id quod constituit causam in esse instrumenti, sive divini, sive humani; & virtus sit & nominetur à S. D. & etiam motus, patet etiam ex 1. p. q. 105. a. 5. O. primum agens movet secundum ad agendum, & secundum hoc omnia agunt in virtute ipsius Dei. Ubi motum Dei in creatura, vocat virtutem Dei; quod magis patet ex immediatè seqq. & ita ipse est causa omnium actionum agentium ... quod Deus non solum movet res ad operandum & c. ergo per hoc, quod movet & c. est causa omnium actionum: actus ... movens in moto est motus (l. sup. cit. Item l. c. O. si sunt multa agentia ordinata, semper secundum agens agit in virtute primi agentis, nam primum agens movet secundum ad agendum, ergo primum agens, movere secundum agens ad agendum, est secundum agens agere in virtute primi moventis; sicque motio primi moventis, quæ movet agens secundum, est virtus respectu agentis secundum Totum constat. 1. 2. q. 109. a. 9. nulla res creata potest in quemcunque actum procedere, nisi virtute motionis divina; ergo motio divina simul est virtus, participat enim quoquo modo virtutem divinam in creatam ut docet S. D. Item 1. 2. q. 93. a. 3. O. in omnibus ... moventibus ordinatis, oportet, quod virtus secundi moventis; derivetur à virtute moventis primi; quia movens secundum non movet

nisi in quantum movetur à primo. Omnis autem motus est actus mobilis à movente; actus enim moventis in moto est motus LL. sup. cc. ergo & virtus est, prout fecisset ex parte actus primi, & actio est, prout est motio & applicatio virtutis ad actionem, ad quam terminatur, uti etiam productio divina & conservatio rei, realiter idem sunt, non enim aliter eas in esse conservat quam semper eis esse dando. 1. p. q. 9. a. 2. O.

Confirm. VII. *Voluntas est Domina sui actus, hoc autem non esset, si agere non posset, nisi Deo in ipsa operante, cum voluntas nostra non sit Domina divine operationis* (scil. illius qua Deus solus operatur in natura & voluntate operantibus movendo illas ad actionem) ergo Deus non operatur in voluntate nostra operante. de pot. in Argum. 13. & ad 14. sic urget: liberum est, quod causa sui est, quod ergo non potest agere nisi causa in ipso agente non est liberum in agendo, sed voluntas nostra est libera in agendo, ergo potest agere nulla alia causa in ipso operante, & sic idem quod prius. HIC tantum meminisse velis amice lector, nec unquam oblivisci quod quatuor modis Deus dicatur esse causa actionis cujuslibet rei creatæ, ut dixi sup. ex S. D. quatuor autem hos modos necessariò requiri, ut operetur quæcunque causa secunda patet ex l. c. & 1. p. q. 105. a. 5. in O. & ad 3. his præmonitis Respondet S. D. ad 13. dicendum quod voluntas dicatur habere Dominium sui actus non per exclusionem cause primæ, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad unum determinet; sicut determinat naturam, & idèò determinatio actus relinquitur in potestate rationis & voluntatis; ergo Deus agit in voluntate operante; in O. sup. cit. & suâ hanc operatione movet voluntatem ad eligendum, & ad quamlibet actionem, sed illa actio Dei non est collatio & conservatio voluntatis l. c. in O. nec concursus simultaneus, in hoc enim operatur voluntas; secus in illa, nec potest esse virtus relicta, ut fuscè ostensum est; ergo est nova physica operatio Dei, quæ physicè terminatur per causalitatem cujuslibet causæ secundæ, estque medium conjungens virtutem perfectam voluntatis (ad quam perfectionem pertinet præfata virtus relicta ceu forma rata, ac firma, ut sup. clarè est ostensum ex S. D.) uti & cujuslibet causæ secundæ cum suo effectu, id est operatione; sicque intrinsecè vialiter recipitur in voluntate operante; estque à solo Deo illam operante in voluntate; est ens incompletum, quia est ipsum moveri ipsius voluntatis ad quamcunque volitionem, & aliquatenus causa entis completi, scil. volitionis & cujuslibet actionis, uti per omnia probatum est; quod autem voluntas illius operationis non sit Domina; patet ex Argum. cit. Sancti D. ubi arguendo probat, voluntatem nostram non esse Dominam divinæ operationis, quæ operatur Deus in voluntate ope-

operante ; consequenter nec esse Dominam sui actūs (quod est præcipium Adversariorum argumentum & fundamentum ad negadam præmotionem) & ad hoc ultimum Respondet ; esse dominam sui actūs per exclusionem causæ primæ Negat. Esse dominā sui actūs ex hoc quod causa prima non ita agit in voluntate, uti in natura &c. Concedit. Patet ex solutione S.D. citata. Quod autem voluntas domina non sit divinæ operationis non negat in Responsione, quod vel maxime facere debuisset, si huiusmodi actionem non admisisset ; & contrariam dominio voluntatis super actum suum iudicasset ; cum in hac actione totius difficultatis unicus punctus contineatur ; Addit S. D. l. c. ad 7. *sicut ergo securi per artem dari potuit acumen ; ut esset forma in ea permanens ; non autem dari ei potuit , quod vis artis esset in ea , quasi quodam forma permanens , nisi haberet intellectum : ita rei naturali potuit conferri virtus propria , ut forma in ipsa permanens ; non autem vis , quā agit ad esse , ut instrumentum primæ causæ ; nisi daretur ei , quod esset universale essendi principium natura ; nec iterum virtuti naturali conferri potuit , ut moveret se ipsam ; nec ut conservaret se in esse : ex quo infert l. c. unde sicut patet , quod instrumento artificis conferri non potuit , quod operaretur absque motu artis ; ita rei naturali conferri non potuit , quod operaretur absque operatione divina. Sed motus artis , est actus artificis , moventis instrumentum ad operationem instrumentalem ; isque actus est in instrumento moto , sub ratione motūs ; est ex agente in patiens , consequenter actus imperfecti ; ab eoque eeu causā aliquali efficitur actio instrumentalis , uti per omnia ex D. A. ostensum est ; & hinc ulterius liquet : *instrumentum enim est causa quodammodo effectūs principalis causa , non per formam , vel virtutem propriam ; sed in quantum participat aliquid de virtute principalis causa , per motum ejus* (NB. PER MOTUM EJUS) ergo motus est aliqua participatio virtutis causæ principalis ; proin simul virtus participata est , scil. incompleta teste S.D. & simul actio seu motio) *sicut dolabra non est causa rei artificiate , per formam . vel virtutem propriam &c.* ergo etiam ipsa operatio divina , est actus Dei , moventis rem naturalem ad agendum ; isque actus est à Deo in re naturali sub ratione motūs , quo fit , *ut actu agat &c.* ut patet ex anterioribus : ergo præter virtutem relictam , & præter actum voluntatis creatæ , terminatum ad finem ; in vi quorum voluntas se movet ad electionem , & quorum domina est ; (Utitur enim virtute illa , quando vult ; qualiter etiam vult finem ; voluntas per hoc , quod vult finem , movet se ipsam ad volendum ea , quæ sunt ad finem . i. 2. q. 9. a. 3. O.) admittit S. D. aliam motionem Dei ; aliam operationem , quā ipse solus in natura & voluntate operantibus operatur ; in qua voluntas non operatur ; ac sic *virtuti naturali conferri non potuit , ut moveret**

se ipsam. l. c. hujuscemodi scil. motione; sicque voluntas domina illius esse non potest; cū sit in potestate solius Dei; actio enim... *cujuscung, entis cretti dependet à Deo, quantū ad duo in quantum ab ipso habet ... formam; & in quantū, ab ipso movetur ad agendū* ait. S. D. supra cit. ergo dependet physicè à forma, & motu Dei, utpote, qui QUOQUO MODO participat virtutem divinā increatā; uti gratia sanct. naturam divinam increatam; consequenter natura divina participata est Sdñ S. D. l. 2. q. 110. a. 3. O. motus autem ille Dei, est aliqualis physica causa cujusvis actionis causā secundā; consequenter terminatur physicè per causalitatem cujusvis causæ secundæ; neque per illam virtutem intelligitur collatio, aut conservatio virtutis activæ; uti sufficienter ex D. A. ostensum est; ergo S. D. admittit operationem Dei in voluntate operante; id est, tunc solū, quando actualiter agit, sine qua (pro ut scil. habet rationem participatæ divinæ virtutis) non potest agere; cujus tamen divinæ operationis, voluntas domina non est. Imò ad 14. sup. cit. Sic Respondet *non qualibet causa excludit libertatem; sed solū causa cogens, sic autem Deus non est causa operationis* *postea*. Ergo causa non cogens non tollit libertatem; sed Deus determinando voluntatē ad unum non de necessitate; uti determinat naturam, non est causa cogens, uti patet ex S. D. ergo. Hic tamen observa quod S. D. non sumat tō cogens strictè; sed latè, prout idem est ac determinans ad unum de necessitate, uti se ipsum explicat de ver. q. 22. a. 5. O. ad 1. & 2. & a. 8. Item de malo q. 6. in principio O.

Confir. VIII. Ex q. 6. de malo ubi sic arguit: ad 4. *Violentum est cujus principium est extra nil conferente vim passō; si ergo voluntaria electionis principium sit ab extra, scil. Deus, videtur quod voluntas per violentiam & ex necessitate moveatur, non ergo habet liberam electionem suorum actuum*. Respondet ad 4. *dicendum quod voluntas aliquid confert, cum à Deo movetur, ipsa enim est, quæ operatur, sed mota à Deo, & ideo motus ejus, quamvis sit ab extrinseco sicut à principio non tamen est violentus*, quid sit ille motus, habes supra; uti & omnes ejus qualitates. & NB quod dicat S. D. *aliquid confert voluntas cum movetur à Deo*; quid autem sit illud aliquid mox subdit: *ipsa enim est, quæ operatur*; ergo sola electio est à voluntate non motio seu operatio, quā à Deo movetur ad electionem; in ipsa enim non operatur voluntas; sicque se habet tantū passivè in illa; est enim à Deo ceu agente extrinseco, in purè patientem voluntatem, ut clarè & fusè per totum est ostensum, quæ tamen divina motio in voluntate ut patiente recepta, violenta non est, ait S. D. nec liberæ electioni inimica; alias S. D. omnino eam negare debuisset, uti supradixi. Quibus finaliter addo quod habet S. D. l. proxime cit. ubi sic in argumento secundo concludit: *ergo ... inte-*

riores electiones non sunt in hominis potestate, sed sunt homini ex Deo; sed dices; quod homo ad eligendum movetur quodam interiori instinctu; scilicet ab ipso Deo, & immobiliter; non tamen hoc repugnat libertati. Sed contra est (argumentum tertium) quod cum omne animal moveatur se ipsum per appetitum; alia tamen animalia ab homine non habent liberam electionem; quia eorum appetitus à quodam exteriori movente movetur; scilicet ex virtute corporis cælestis, vel ex actione aliqujus alterius corporis; si ergo voluntas hominis immobiliter movetur à Deo; sequitur quod homo non habeat liberam electionem suorum actuum. Respondet S. D. ad 3. dicendum quod animalia bruta moventur per instinctum superioris agentis ad aliquid determinatum, secundum modum forme particularis (quæ forma apprehensa per sensum est individualis ... & ideo ex ea sequitur inclinatio ad unum actum l. c. in O.) cujus conceptionem sequitur appetitus sensitivus; sed Deus movet quidem voluntatem immutabiliter, scilicet ad electionem, ut patet ex argum. proposito, propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diversa; quia scilicet sequitur modum formæ universalis nempe intellectûs representantis objectum Electionis indifferenter; (activum sive motivum principium in hominibus propriè est intellectus & voluntas, ut dicitur 3. de anima sed forma intellecta est universalis, sub qua multa possunt comprehendi, unde cum actus sint in singularibus, in quibus nullum est, quod adequet potentiam; universalis remanet inclinatio voluntatis indeterminatè se habens ad multa l. c. in O. Item l. c. Deus .. cum omnia moveat secundum rationem mobilium, ut levia sursum, gravia deorsum, etiam voluntatem movet, secundum ejus conditionem, non ex necessitate, sed ut indeterminatè se habentem ad multa. conformiter habet 1. p. q. 38. in fin. O. de verit. q. 24. a. 2. Item 2. ad Hann. dist. 24. a. 2. in O.) non inducitur necessitas, sed manet libertas in quantum Deus omnia movet, proportionabiliter quodlibet secundum suum modum S. D. quod autem Deus per concursum simultaneum, seu per ipsam electionem, non moveat immutabiliter voluntatem ad electionem, patet; quia id per quod Deus movet voluntatem ad electionem est causa electionis, (4. enim modis est Deus causa actionis cujuslibet; de pot. in O. sup. cit. uti supra fusè ostensum est; item actio cujuscunque entis creati dependet à Deo in quantum ab ipso movetur ad agendum 1. 2. q. 109. a. 1. in O. ergo dependet ab ipso motu, ut liquet ex dictis) tum quia id est actus imperfectus uti motus; ens incompletum in genere entis, est à solo Deo operante in voluntate &c. deinde quod per virtutem præfatam relictam, non moveat Deus voluntatem immutabiliter ad electionem; etiam clarum est; quia ut ex S. D. bene

probat

probat P. Eximius in suo libello fol. mihi 67. n. 24. & fol. 78. n. 27. *appetitus finis ultimi quandoque tempore precedit electionem*; ergo per illam non movetur à Deo immutabiliter ad electionem; potest enim voluntas non eligere in sensu composito virtutis relictæ; quod clarius liquet ex adjunctis S. D. *propter efficaciam virtutis moventis quæ deficere non potest*; quæ verba omnino repugnant virtuti relictæ, hæc enim potest deficere ab electione, & esse sine illa (NB. hic insuperabilitatem & efficaciam divinæ voluntatis, petitam non à Dei præscientia futurum nostrum consensum explorante, expectante &c. ut clarè etiam patet ex funiculo 2. sed ex infinita efficacia divinæ voluntatis. Idem habet S. D. i p. q. 19. a. 8.) nec illi competit efficacia virtutis moventis; virtus enim divina movens, est virtus ut in fieri & moveri existens, non ut in facto esse, & transit cum operatione ad quam datur, & per quam terminatur &c. ut sup. probatum; *habet esse transiens ex uno* (scilicet Deo seu principio extrinseco, ut ait S. D. sup. cit.) *in aliud* scilicet voluntatem motam; & incompletum; *uti & motus est actus ab agente in patiens* 3. p. q. 62. a. 4. in O. quod ulterius Confirmatur ex fol. ad XI. ubi: *Dispositio primi moventis manet in his quæ ab eo moventur, in quantum moventur ab ipso*; sic enim ejus similitudinem recipiunt, non tamen totaliter; ergo etiam dispositio Dei, seu primi moventis, manet in voluntate, quæ ab eo movetur ad electionem, in quantum movetur ab ipso; sed virtus relictæ non manet in voluntate, in quantum movetur à Deo ad electionem; manet enim in voluntate, & antequam à Deo moveatur ad electionem, & postquam mota est, uti fatetur P. Exim. l. sup. cit. non ergo manet in ea in quantum movetur; ergo præter illam virtutem D. Ang. aliam docet dispositionem, aliam virtutem moventem Dei, aliam operationem. **NEC DICAS** virtutem illam seu dispositionem manere in voluntate in quantum movetur à Deo ad electionem; sed non tantum tunc manere; hoc enim non asserit S. D. contra est. Debet tunc tantum manere, ut clare patet ex S. D. de verit. l. sup. cit. ad 7. & 10. & sparsim in toto hoc opere; deinde quia alias non esset ens ut in fieri & moveri existens, sed ut in facto esse &c. ut sup. ostensum est; ens enim ut in fieri & moveri existens, mox cessat cessante motione moventis; secus ens prout in facto & moto esse; patet in motu calefactionis, hic enim statim cessat, dum ignis cessat calefacere, non tamen cessat calor productus; quia hic est ens ut in facto esse existens, motus autem, scilicet qui est actus imperfectus (qualiter semper D. Ang. nominat actionem Dei qua creaturas movet ad agendum, uti in hoc toto opere reperire obvium est;) est ens ut in fieri patet i. p. q. 18. a. 3. ad i. i. 2. q. 3. a. 2. ad 3.

Confir. ad primam simpliciter volitionem, Deus movit voluntatem, de malo. l. c. in O. & 1. 2. sup. cit. idque non per virtutem relictam, ut ostensum est; sed per virtutem causalitatem physicam priorem primam volitione; ergo dispositio Dei, seu primi moventis, manet in voluntate quæ à Deo movetur ad primam volitionem, in quantum movetur ab ipso ad illam; sed illa dispositio non fuit prior tempore quam primus amor (*Deus ... movet voluntatem immutabiliter ut jam ostensum est propter efficaciam virtutis moventis*, estque *medium conjungens &c.* & reductio principii operativi de potentia ad actum uti probatum est) nec fuit posterior tempore; alias cessante primo amore mansisset; sicque duplicem haberemus permanentem ac firmam virtutem; unam causalitatem physicam priorem quam primus amor; aliam causalitatem posteriorem; utpote physicus hujus permanens effectus, quod hactenus fuit inauditum, & in futuro erit aliquid novum, & saltem D. Ang. erit incognitum; ergo etiam dispositio, quæ transeunter recipitur in voluntate, in quantum movetur à Deo ad electionem, nec prior tempore est electione, nec posterior; sed simul transit & cessat cum illa. Datur ergo ex mente D. A. secundum dicta & probata, præfata causalitas physica, media inter naturam completam & perfectam ex una parte, seu causam per se agentem; & interactionem cujuslibet causæ secundæ ex parte altera; ad quam divinam causalitatem quævis natura, dum actu agit, se habet tantum passivè, cum sit à solo Deo operante in causa qualibet dum actu operatur, eam & in esse instrumenti divini constituyente; & simul ad agendum applicante & movente, quæ prior est naturæ & causalitatem quælibet actione causæ secundæ seu physico effectui ac termino ejusdem. Quod autem cum hac divina causalitate, secundum suam entitatem accepta non possit componi non actus, patet evidenter ex S. D. est enim id quod fit à Deo in re naturali, quo actualiter agit; est reductio principii operativi de potentia ad actionem; terminatur per causalitatem causæ secundæ, est sicut *medium conjungens virtutem cujuslibet causæ secundæ, cum suo effectui &c.* quæ ex natura & essentia sua stare non possunt sine actione causæ secundæ; alias enim esset id quod fit in re ut actu agat, esset reductio de potentia ad actum secundum &c. & non esset. Si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est huic positioni, quod ad illud voluntas non moveatur 1. 2. q. 10. a. 4. ad 3. Deus movet voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis qui deficere non potest, q. 6. de malo ad 3. nisi ergo Deus præfato modo operaretur in natura & voluntate operantibus, esset quidem causa actionis illius, in quantum producit, & conservat virtutem, ut docet S. D. de pot. l. c. in O. & 1. p. q. 105. 2. 3. & 4. Item 1. 2. q. 109. a. 1. in O, sed non esset causa illius ut motor & applicator

cator virtutis propriè dictus ad actionem ; quod summè derogat Deo ; nec esset causa illius principalis , respectivè ad creaturam operantem , ut causam instrumentalem ; nec Deus præter operationem simultaneâ creaturæ , simul operaretur in natura & voluntate operantibus operatione diversâ , *immediatè* ad idem factum seu terminum ; sicque duplex operatio Deo non competeret ; quod tamen expressè docet de pot. l. c. in arg. 3. ejusque resp. & in arg. 4. cum resp. Item ad 7. quæ Dei solius operatio participat quoquo modo virtutem divinam , de pot. in O. scilicet increatam , ut sup. ostensum est ; *quæcunque enim alia causa dat esse , in quantum hujusmodi , hoc habet ; in quantum est in ea virtus & operatio causa prima* l. c. q. 4. in O. quicunque ergo hujusmodi motionem & operationem seu virtutem creatam , cuilibet creaturæ actu operanti inexistentem , ex S. D. manifestè ostensam Deo denegat ; rationem universalis motoris simul derogat ; ex hoc enim teste S. D. sup. cit. de pot. in O. & 1. p. q. 105. a. 5. in O. & ad 3. Item 1. 2. q. 109. a. 1. in O. & c. nō est motor universalis , quod res omnes producat & conservet , nec quod simultaneè influat (4. enim modis dicitur Deus esse causa actionis cujuslibet creaturæ S. D. sup. cit. de pot. q. 7. in O. sed à 4. illis modis excluditur concursus simultaneus l. c. per hunc enim Deus non est causa actionis creatæ cujuslibet ; sed ille terminat causalitatem divinam) nec ex vi virtutis relietæ ex prima volitione ; sed ex hoc unice , unice ; quod applicet , & moveat omnia ad operandum applicatione , motione , & virtute non qualicunque ; sed fusè ac clarè hic ex D. A. sparsim descriptâ . & ad vivum depictâ ; **QUOD VERO LIBERTATEM NON TOLLAT ; SED SUAVISIME ET FORTISSIME FOVEAT** ; patet clarè LL. cc. D. Ang. quibus adde 1. p. q. 19. a. 8. in O. q. 63. a. 5. ad 3. & 4. a. seq. in O. Item q. 83. a. 1. ad 3. ubi : *Deus est prima causa movens & sicut naturalibus causis , movendo eas , non aufert quin earum actus sint naturales ; ita movendo causas voluntarias , non aufert quin earum actiones sint voluntaria ; sed potius hoc in eis facit ; operatur enim in unoquoque secundum ejus proprietatem*. Idem omnino docet opus. 3. C. 129. de malo q. unica in O. de verit. q. 23. a. 5. &c.

Habes nunc tandem P. plurimùm mihi & specialiter venerande , Eximie Doctor Theologe , non quidem ab eximio D. sed à servo tuo , tui ut optimè nō observantissimo , minimo SS. Theologiæ Professore & D. A. speciali amatore ac indigno cultore , quæ in libelli tui præfatione intitulatæ (Deus movens ex mente S. Thomæ D. A. absque prædeterminatione physica &c. Colonix 1708. edito) humiliter modestè , religioseque postulasti ubi : *inserat aliquid (Thomista scilicet) rextibus S. Tho. de plano , & prout jacent adductis , à Deo voluntari*

humana physice imprimi praviū motioni, qua voluntas se ipsam ad actus bonos naturales movet & actioni quā voluntas suos actus bonos naturales causat; quod vel tolli, vel cum quo secundum suam entitatem accepto, negationem actuum componi sit impossibile. Unū cum venia Exi. P.V. addo: Doctore A. 1. p. q. 19. a. 3. ad non fideliter (uti mox patebit ex formalibus Sancti D. fideliter referendis) citat in libello vestro pag. mihi 143. n. 56. sic enim habet libellus: voluntas qua ex se non est contingens; sed ex se necessitatem, & habitudinem necessariam habet ad proprium objectum; non oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum sed determinat se ipsam ad volendum; ad quod habet habitudinem non necessariam dignetur Exi. P.V. argum. Doctoris A. ponere in forma syllogismi; & perspicuum erit, quod S. D. non inferat quod voluntas divina se ipsam determinet ad bonum creata, ex hoc præcisè; quod habet ex se necessitatem, tantum ex parte objecti, bonitatis scilicet suæ; sed ex hoc, quod habet ex se necessitatem (ait S. D. scilicet quoad actum existendi; (neesse est ponere 1. p. q. 2. a. 3. in O. aliquid, quod sit per se necessarium, non habens causam necessitatis aliunde; sed quod est causa necessitatis alius, quod omnes dicunt Deum) sicque est ens à se, & necessario existens à quo curatione à priori venit; quod ab aliquo alio determinari nequeat; ut pote primum ens, sicque primum determinans; cum sic sit actus purissimus omnis potentialitatis, & determinabilitatis realis expers; sic enim arguit S. D. 1. p. q. 19. a. 3. ad 5. ab eo, quod est ad utrumlibet, non sequitur aliqua actio; nisi ab aliquo alio inclinetur ad unum, ut dicit comment in 2. phys. si ergo voluntas dei in aliquibus se habet ad utrumlibet; sequitur quod ab aliquo alio determinetur ad effectum; & sic habet causam priorē. & Respondet S. D. ad 5. dicendum; quod causa qua est ex se contingens, oportet, quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum sed VOLUNTAS DIVINA, qua ex se necessitatem habet determinat se ipsam ad volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam. In forma sic ponitur: ab eo quod &c. inclinetur ad unum; sed voluntas Dei in aliquibus se habet ad utrumlibet; ergo. & sic in forma Respondetur dist. maj. ab eo, quod &c. inclinetur ad unum: si id, quod est ad utrumlibet, sit causa ex se contingens; Concedit S. D. id, quod est ad utrumlibet; ex se necessitatem habet, Negat S. D. & similiter a mi. sed divina &c. & est causa ex se contingens, Negat; ex se necessitatem habet; concedit. ubi patet ex ipsis distinctionis membris à S. D. datis; quod per causam ex se contingentem, non intelligat contingentem per ordinem ad effectum suum; sic enim divina voluntas, maximè contingens est, utpote essentialiter liberrima (consequenter malè S. D. negaret de Deo, quod sit causa ex se contingens; malè insuper diceret; quod id, quod est ad utrumlibet, ab aliquo

exteriori debet determinari ad unum; si sit causa ex se contingens; alias enim ipsa etiam divina voluntas sic determinari deberet utpote sic contingens) sed intelligit causam ex se contingentem, per ordinem ad esse; quæ cum voluntati creatæ in omni statu competant, & respectu omnis operationis; necesse est, quod à Deo determinetur ad unum, ut ab eo sequatur qualiseunque actio; ut sufficere est ostensum; (proin Maj. in libello posita, intellecta de voluntate creatâ, nec D. Thomæ est; nec ejus sensus; sed planè contrarius, uti satis ex D. A. est ostensu; & patet ex ipsis formalibus Sancti D. fideliter supra relatis, quæ tantum l.c. loquuntur de VOLUNTATE DIVINA; sicque immeritò Exi. P. V. in responsione ad libellum Exi. P. Knippenberg sic correxit: *voluntas qua ex se & c. sunt verba Autoris, & sensus S. Thomæ*: sed sic corrigi debet: voluntas, divina quæ ex se non est contingens & c.) sicque voluntas determinatur à Deo ad unum; non tantum quoad rationem entis vel actûs ut alicui Neoterico visum fuit in suis impressis sed etiam quoad rationem talis entis, ac talis actûs, tam quod speciem, quam quoad numerum; respectu hujus enim voluntas est ad utrumlibet; sicque ab ea non exit hic actus, nisi pro priori ad illum à Deo voluntas determinetur, (*secundum suam providentiam rationem, non secundum necessitatem naturæ* 1. 2. q. 109. a. 1. de malo l. c. ad 3. & c. & in hoc sensu, agentia secunda dicuntur quasi determinare actionem primi agentis; hujusque influentiam specificare 3. cont. gentes C. 66. ad 5. de pot. q. 1. a. 4. ad 3. quia Deus suam motionem illorum naturis attemperat; *omnia movet secundum eorum conditionem*, 1. 2. q. 10. a. 4. necessaria proin necessariò libera liberè, uti patet 1. p. q. 38. Paulò ante cit. & opus 3. c. 129.) ut patet ex l. proximè cit. Item de malo l. sup. cit. & specialiter ad 1. de pot. l. c. ad 13. & 14. *ipsa voluntas ... & solus Deus potest inclinationem voluntatis quam ei dedit transferre de uno in aliud secundum quod vult*, de ver. q. 22. a. 9. in O. *sicut voluntas potest suum actum immutare in aliud ... ita etiam, & multò amplius Deus* l. c. a. 8. in O. quod ulterius inde liquet; quia motio Dei non tantum habet rationem virtutis instrumentariæ (sub qua formalitate constituit causam omnem secundam per se agentem, in actu primo perfectam, in esse instrumenti divini, potentis in actu primo proximo in effectu suo attingere rationem entis, ut ex dictis constat) sed etiam simul rationem divinæ operationis, ut similiter ex dictis clarum est, sub qua formalitate rationem entis, in quantum hujusmodi, per se primò non attingit sed rationes inferiores; cum ut sic rationem causæ seu moventis principalis, moventibus secundis non adimat; sed duntaxat in esse moventium secundorum, essentialiter in moyendo, primæ causæ moventi sub ordinatorum constituat, uti patet ex dictis. Item de pot. l. c. a. 1 & 4. in O.

xp. q. 2. a. 3. O. *moventia secunda non movent, nisi per hoc, quod sunt mota à primo mo-
 vente.* I. 2. q. 109. a. 1. O. *actio cujuscunque entis dependet à Deo . . . in quantum à
 ipso movetur ad agendum.* Idem habet S. D. ad 3. subordinatur autem essentialiter
 causa secunda primæ ceu primo moventi quoad omnem rationem & perfectionem
 tam genericam, quam specificam, uti & numericam, in actione reperibilem; con-
 sequenter ad omnem hujusmodi perfectionem producendam, & attingendam in
 actu suo, à Deo moveri debet; uti enim ab eo, quod est ad utrumlibet, si sit
 causa ex se contingens (scil. quod ad esse, quales sunt omnes causæ secundæ ad
 primam causam comparatæ) non sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo exteriori
 inclinetur & determinetur ad unum, ut ait S. D. I. p. q. 19 a. 3. ad 5. supra cit. ita
 etiam, quod est ad utrumlibet quo ad rationem genericam, specificam &c. ab
 eo non sequitur hujusmodi ratio, nisi ab exteriori (Deo) inclinetur, determine-
 tur, & moveatur ad ea. *Quia causa prima magis influit in effectum quam secunda
 ideo quidquid perfectionis est in effectum, principaliter reducit ad causam pri-
 mam.* de pot. q. 3. a. 7 ad 15. interim verum manet, quod Deus ceu causa uni-
 versalissima, omnia omnino creata sub ratione entis, ceu effectus universalis-
 simi, per se primò ei correspondentis attingat; si ly sub dicat rationem dum-
 taxat sub qua, in quo sensu verum habet, quod præfatus Recentior ex D. A. bene
 probat & urget; vel si sit actus malus: *non potest dici absolute quod peccatum sit à
 Deo nisi cum hac additione, in quantum est actus, & in quantum est entis.*
 2. sent. dist. 37. q. 2. a. 2. in fine O. consonat de pot. q. 3. a. 6. ad 21. in actu
 peccati, quidquid est entitatis, vel actionis, reducit in Deum, sicut in pri-
 mam causam; quod verò est ibi deformitatis reducit in causam, sicut in libe-
 rum arbitrium: sicut quidquid est de gressu in claudicatione, reducit in vir-
 tutem motivam, sicut in primam causam; quidquid autem est ibi obliquitatis
 provenit ex curvitate cruris. S. D. ex quo facile intelligis, quod habet S. D. de
 malo. q. 3. a. 2. O. quem locum pro se citat P. Exi. pag. 85. nobis enim profuso
 favet, uti & q. 6. de malo ibi à P. Exi. citata; uti ex jam dictis liquet. Favet item
 nobis, quod habet P. E. pag. 147. de ver. q. 5. a. 9. ad 10. ubi: *causa prima
 plus dicitur influere, quam causa secunda* (NB. verba sequentia omisit P. E.
*in quantum ejus effectus est intimior, & permanentior in causato, quam effe-
 ctus cause secunde*) tamen effectus magis assimilatur cause secunde; quia pri-
 mam determinatur quodammodo actio primæ cause ad hunc effectum. Videatur
 D. A. I. p. q. 4. a. 3 & clare patebit, unde illa assimilatio major proveniat; pa-
 tebit & clare, quod D. A. nobis per omnia faveat.

RESPONSIO PARTICULARIS THEOLOGICA
VERITATIS AMORE REFERTA JUXTA MENTEM D. A.
EX OMNIBUS JAM RELATIS PERSPICUAM
SUPER DOCTISSIMUM LIBELLUM

Admodum Reverendi & Eximii P. KIRSCH, S. Jesu
Contra prædeterminationem physicam à num. usque ad num.
ejusdem libelli, ad stateram ejusdem Doct. Ang. appensum.

A Numero 1. usq; ad num. 9. exclusivè consonant omnia S. Doctori:
pag. 9. num. sextus intelligi debet conformiter distinctioni inter præmo-
tionem, ut virtus est, & ut motio seu operatio est, ut patet ex dictis: idem esto
judicium pag. 28. lin. 17. & 18.

A num. 9. inclus. usque ad num. 14. exclus. patent omnia serio ac maturè
modicam hanc meam operam ruminanti: deficit enim libellus informata idea;
ad eam namque pertinet, & divina motio prævia physica ad primum simpliciter
actum tam intellectus quam voluntatis: & ad quemlibet actum in particulari cu-
juslibet causæ secundæ actu agentis; ut abundè ex modico hoc opere meo liquet.
Unde adversatur Doctori Ang. quod habetur pag. 24. & grandiusculè hic nota-
tur: *hic autem motus* (scil. actualis, appetitus cognoscitivi, uti præmittit P. Exi.)
causatur ab amore naturali, QUIA IN EO EST VIRTUS DEI Tan-
quam primi moventis simpliciter. Quod hinc magis displicet; quia illa virtus Dei,
est motus teste D. A. ergo implicat, quod sit in motu; *motus enim est actus mo-*
bilis, non ipsius motus, à movente. S. D. adversatur item, quod habetur pag.
28. *Deus movendo & applicando voluntatem ad finem ultimum, communicat illi*
virtutem motivam, tam objectivam, quam activam, & virtutem causandi ratio-
nem entis. Primum verum est, secus secundum, uti patet ex D. A. nam realiter
dictæ virtutes distinguuntur; prima permanens est; secunda transiens est cum
primo amore, dum formaliter cessat; ex quo constat, qualiter intelligendum
sit, quod habet P. Exi. p. 108. vers. *eo instanti* (usque ad ly) *neque enim in sui &c.*
ubi præmittit P. Exi. *idea itaque conceptus S. Thom. quantum capio, hæc est &c.*
omnino, quantum ego capio, non est. Adversatur item, quod habetur pag. 29. *in quo*
(motu ad finem ult.) virtus Dei motiva, tam activa quam objectiva remanet. Virtus enim
illa, est virtus primæ intentionis 1. 2. q. 1. a. 6. ad 3. id est, virtus non primæ in-

tentioni, seu primo motui inexistens (uti explicat P. Exi pag. 24. 35. &c. aliàs enim desineret, desinente primâ intentione utpote ipsius subjecto ; nam *accidens non transit à subjecto in subiectum.* 3. p. q. 62. a. 3. ad 2.) sed ex prima intentione, ceu physicus ejus terminus & effectus in voluntate permanenter relictus, & ad omnes volitiones sequentes producendas ordinata ; uti habitus scientiæ dicitur virtus assensus scientifici non quod sit in ipso assensu, ceu subjecto, aliàs enim hoc desinente desineret ; sed quia permanenter relinquitur in intellectu, ex assensu, ceu hujus physicus terminus & effectus ; ac ordinatur ad similes actus producendos ; constituit enim præfata virtus voluntatem potentem operari, non in esse instrumenti divini, ergo in esse causæ per se agentis, seu principalis, uti probatum est ex D. A. consequenter habet se per modum naturæ completæ teste S. D. L. supra cit. & patet 3. p. q. 62. a. 4. O. *instrumentum ... non operatur, nisi in quantum est motum à principali agente, quod per se operatur ; & ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura ; virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud & incompletum.* Ergo non est in ipso actu, seu prima intentione, præfata virtus (hæc enim teste P. Exi. pag. 28. & 109. est ens incompletum) sed immediate in ipsa voluntate ; unde nec verum est, quod P. Exi subdit : *atque hic*, scil. in ratione entis, uti præmittit P. Exi. *terminatur motio, applicatio, & determinatio Dei, tanquam primi moventis*, uti patet ex dictis ; multò minus verum est, quod sequitur : *hinc motus voluntatis ad ult. finem ... tribuitur soli Deo* (uti falsum est teste D. A. 1. p. q. 105. a. 5. O. & de pot. q. 3. a. 7. O. motus v. g. calefactionis ignis tribuitur soli Deo) quia per eum motum non intelligit P. Exi. motum Dei prævium causalitate physicâ ; sed ipsum actualem voluntatis appetitum, uti clarè se ipsum explicat pag. 42. ubi : *primus motus voluntatis à Deo impressus est inclinatio voluntatis in bonum universale, seu est appetitus finis ultimi, quem imprimit voluntati ; est ergo & operatio naturæ, seu voluntatis, utpote actus vitalis & virtutis appetitivæ, uti docet S. D. 1. p. q. 20. a. 1. O. primus ... motus voluntatis, & ... appetitiva virtutis est amor ; & operatio divinæ virtutis ; ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis divinæ, de pot. q. 3. a. 7. ad 3. consequenter alia Dei operatio admitti debet, in qua natura, seu voluntas non operetur, ut docet S. D. & hinc ulterius patet : sicut principale agens est causa actionis instrumenti ... hoc modo ... Deus est causa omnis actionis rei naturalis de pot. l. c. O. (ergo etiam primæ actionis) sed principale agens est causa actionis instrumenti per virtutem incompletam Inexistentem instrumento (non actioni instrumentali) quæ virtus quoquo modo participat transeunter non permanenter virtutem agentis principalis, & ali-*

quatenus (scil. instrumentaliter physicè) causat ipsam actionem &c. ergo. Mi. est Sancti D. uti ex dictis patet: ergo. Confirm. *ipsa natura operatio, est etiam operatio virtutis* divinæ (scil. increatæ, prout confert & conservat virtutem l. c. O. i. p. q. 105. a. 5. O. & ad 3. & creatæ, prout naturam in esse divini instrumenti constituit, & movet ad agendum LL. cc. *sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis*, depot. l. c. ad 3. & in O. *virtus inferior non conjungitur effectui, nisi per virtutem superioris; sed in omnibus locutionibus, in quibus dicitur aliquis per aliquem operari, hæc præpositio P E R designat in causali aliquam causam seu principium illius actûs*. i. p. q. 36. a. 3. O. ergo etiam in hac locutione: Deus operatur per omnem creaturam operantem, ceu causa principalis per suum instrumentum, designatur in causali, aliqua causa, seu principium illius actionis; sed Deus est causa omnis actionis creatæ non tantum conferendo talem, vel talem virtutem, naturam, formam, potentiam &c. sed etiam movendo eam ad agendum, motione scil. in esse entis incompletâ, transeunte & cessante cum actione cessante, adquam ceu causa physica aliqualis (scil. instrumentalis) datur, & per quam physicè terminatur &c. uti in Resp. ad n. 15. patet, ergo hæc motio intelligitur, dum Deus dicitur per intellectum, & voluntatem operari primos (imò omnes & singulos cujusvis rei naturalis) actûs. ex quo corruit, quod habet P. Exi. pag. 109. *communicatio istius virtutis divina, est operatio solius Dei in natura, nec natura quidquam ad eam operatur; totum enim actum voluntatis, & quidquid ei actui inest, operatur voluntas; licet propriè adeum se non moveat. Quod voluntas illum efficienter causet docet P. Exi. pag. 50. n. 19. sicut totus motus calefactionis v. g. efficitur ab igne, licet ad illum se non moveat propriè, in eoque motu simul operantur Deus & natura* teste S. D. non ergo virtus illa est in ipso actû.

Ad num. 15. patet Respons. ex distinctione duplicis motûs quem docet S. Tho. quorum unus est actûs perfecti, ut intellectio, volitio &c. ut affatim ostensum est; & de hoc duntaxat primo motu voluntatis, vera est Conclusio Exi. Patris, num. 15. ubi: *primus motus voluntatis est appetitus finis ultimi*; secus de altero: hic enim (ut statim dicetur) formaliter appetitus non est; sed aliqualis causa appetitûs hujus, à solo Deo, habituali appetitui impressus, ut in actuale hunc appetitum exeat conformiter suæ naturæ; uti liquet omnia ex dictis: alter motus est actûs imperfecti; consequenter motus propriè talis, ens incompletum, transiens à solo Deo ceu agente extrinseco, in voluntatem ut purè patientem, in quo non operantur natura & voluntas; qui est virtus ut in fieri & moveri existens, non habens se ut forma inherens agenti secundo, sed ut motus

in eodem, ab agente per se, id est principali, scil. Deo; qui magis dicitur ad ens quàm ens; quique motus est virtus incompleta, & operatio primæ causæ solius, causæ secundæ actu duntaxat agenti in existens, participans quoquo modo, non permanenter, sed transeunter virtutem principalem agentis increatam Dei; terminatus per causalitatem QUAMLIBET cujuslibet causæ secundæ; conjungens quamlibet causam secundam cum causalitate sua, hujusque causalitatis vera physica aliqualis id est instrumentalis causa; non habens esse ratum & firmum in natura & voluntate operantibus; sed statim cessans, dum natura & voluntas operantes, cessant moveri à movente Deo ad agendum; qui motus fit à solo Deo in creatura, non quo aptitudinaliter, sed quo actualiter agat, qui est dispositio primi moventis, quæ manet in voluntate, dum movetur à Deo v.g. ad primam intentionem, electionem &c. in quantum movetur; dispositio autem illa, est operatio Dei solius, & est motus in voluntate mota; uti ergo operatio Dei non est in natura & voluntate; dum Deus cessat in illis operari, movendo illas ad agendum (*oportet quod Deus cuilibet agenti adsit interius in ipso agens dum ipsum ad agendum movet.* OPUS. 3. c. 130. dicit S. D. *quasi &c.* quia operatio illa est actus imperfectus, & magis dicitur ad ens quàm ens) ita motus à Deo nō est in mobili, dum cessat à Deo moveri ad agendū à quo motu OMNIS actio cujuscunque entis creati realiter dependet; in quo motu, seu virtute incompleta & transeunte, ex D. A. jam ad vivum expressa, & in toto hoc opere clarè ex D. Ang. probata, non intelligitur collatio aut conservatio virtutis activæ teste S. D. nec concursus simultaneus (huic enim aperte omnia jam enumerata repugnant) nec virtus primæ intentionis ob eandem manifestam repugnantiam, nec possunt intelligi tria hæc simul sumpta; hæc enim nil sunt aliud, quam divina productio, & conservatio rei, virtus primæ intentionis à Deo impressa, & concursus simultaneus; sed his simul sumptis non conveniunt ea, quæ D. A. attribuit divinæ operationi, quæ operatur in natura & voluntate operantibus, uti patet omnia vel obiter duntaxat examinanti; ergo est nova physica Dei actio, consequenter novus motus in creatura mota, nova virtus medians inter naturam ceu causam principalem in actu primo perfectam, ejusque omnem omnino operationem ceu physicum ejusdem motus seu virtutis terminum realiter physicè tam ab hoc motu sive virtute, quàm à natura principali perfecta productum; ut clarè ex D. A. ostensū est; ex quo corrui, quod docet ~~D. A.~~ P. E. pag. 71. *erga motio Dei, non est natura à prior motione voluntatis*; quod autem dicat P. Exi. pag. 35. *in amore* (scil. primo appetibilis, uti præmittit ex D. A.) *appetibile suam virtutem appetitui communicat, per quam in appetibile tendat*; Verum non est; cum

virtus

virtus ea appetitui data sit permanens teste P. E. ex D. A. 1. 2. q. 9. a. 6. ad 3. sicq; non est in ipso amore, uti ostensum est; & hinc patet; quia ad istum amorem *Deus movet voluntatem hominis* (non solum ut causa finalis; sed praterea ut causa agens, ut bene docet P. E. pag. 27.) *sicut universalis motor ad universale obiectum voluntatis* 1. 2. l. c. imo P. E. idem docet pap. 109. *actio voluntatis procedit à virtute divina participata, & virtute propria voluntatis*; bene, optimè; ita enim vult S. D. 1. 2. q. 109. a. 1. O. ergo virtus ea non est in amore; causa enim efficiens quæcunque, formaliter non est in suo effectû, nec efficit suum subjectum: imò P. Exi. l. c. sic ait: *ea virtus participata, causativa rationis entis &c.* scil. *in omni actu*, ut docet pag. 28. ergo etiam in primo actu uti ostensum est; ergo non est in primo actu voluntatis, aliàs in eo non causaret rationem entis (quod tamen expressè docet S. Tho. uti sparsim patet ex Funic. 3.) accidens enim nequit efficienter causare id, cui inhaeret: sic ergo intelligitur D. A. dum l. c. 1. 2. mox subdit: *& sine hac universali motione, homo non potest aliquid velle*; quia sine illa motione, voluntatem in actu primo constitutentem potentem ad amandum simulque applicantem, uti probatum est ex D. A. non potest haberi primus amor, sicq; nec virtus, quæ ex eo amore deciditur, & relinquitur, & ad omnes sequentes actus realiter causandos ordinatur; in qua virtute formaliter manente, manet virtualiter prima intentio, seu causa in effectû suo; uti in habitu scientiæ formaliter manente, manet virtualiter assensus, seu illius causa. Exemplum, quod habet P. E. pag. 81. ex D. A. de Rege & Ballivo placet; ex eo enim sequitur, quod inter quamlibet actionem causæ secundæ, & suppositum agens, mediet physica virtus Dei, conjungens unum alteri patet: ex D. A. de pot. q. 3. a. 7. O. si *consideremus supposita agentia, quodlibet agens particulare est immediatum ad suum affectum; si autem consideremus virtutem, quâ fit actio; sic virtus superioris causæ erit immediatior effectui, quam virtus inferioris; nam virtus inferior non conjungitur effectui, nisi per virtutem superioris, scil. creatam*; patet ex hoc, quod immediate præmittit S. D. *intelligentia non dat esse, nisi prout est in ea virtus divina; sic ergo Deus est causa omnis actionis, prout quodlibet agens est instrumentum divina virtutis operantis*. Uti ergo virtus instrumenti mediat inter causam per se agentem, & actionem instrumentalem, v. g. virtus artis (quæ est motus instrumento ab artifice impressus, participans quoquo modo virtutem principalem artificis; ac physice causans unâ cum illa actionem instrumentalem teste S. D.) mediat inter acumen securis, & inter scissionem artificiosam, per quam virtutem seu motum virtuosum, acumen conjungitur scissioni illi, quæque virtus statim cessat in instrumento, dum artifex cessat id movere ad

sic sciendū, uti docet S. D. & ex dictis patet; ita à pari docet, sentitque de virtute divina creata, uti per omnia ostensum est, & clarè patet ex resp. ad n. 15.

Num. 16. Per omnia consonat D. Angelico.

Num. 17. Non distinguit inter operationem seu motum Dei solius causalem, sup. ad Num. 15. ex D. A. expressum, qui propriè motus est; & inter motum formalem ab appetitu elicitum, qui impropiè motus est. Unde omninò neganda est hæc Minor cum sua prob. pag. 42. *atqui primus motus voluntatis à Deo impressus, est inclinatio voluntatis in bonum universale seu est appetitus finis ultimi quem imprimit voluntati &c.* ut ex toto hoc opere evidens est; nec quidquam evincit, quod mox addit P. Exi. *nam hoc ipso, quod talem virtutem volendi dederit, quæ proposito per intellectum sine ultimo non possit in alium actum quàm appetitum illius boni exire, dicitur Deus tanquam primum movens, voluntatem inclinare in finem ultimum.* Sanè aliter docet D. A. LL. sparsim in Funic. tertio, citatis; & specialiter 1. 2. q. 109. a. 1. O. Item contra genti. c. 89. lib. 3.

Conclus. 4. N. 18. Consonat S. Doctori: Explicatio tamen pag. 46. omnino dissona est (uti ex dictis patet) *Deus cum primum motum imprimat, in cuius virtute res per suas formas operentur, & in suos actus exeant, dicitur res omnes movere ad suas operationes, ergo illa primi motus virtus, est causa physica omnium aliarum operationum (virtus significat principium motus vel actionis. 1. 2. q. 26. a. 2. ad 1. & P. Exi. pag. 83. virtus prima intentionis, est in quolibet appetitu, quò actus appetitus causatur Item pag. 24. virtus primi moventis requiritur ad omnes effectus sequentes)* ergo est quid permanens, fixum ac firmum in natura & voluntate operantibus; non statim cessans, uti docet P. Exi. pag. 82. *tamen si aliquo casu, appetitus ille desineret actualiter; tamen manet virtualiter seu virtus illius manet in omni electione;* ergo non est virtus ut in fieri & moveri existens; hæc enim motus est, motus autem actu inexistentis mobili requirit terminum actu; hunc autem non requirit virtus primæ intentionis, stat enim integra sine alio voluntatis actu (teste P. Exi.) subsequente; N. 27. ergo constituit causam potentem operari, non in esse instrumenti divini (consequenter non est virtus productiva entis ut sic, nec ens incompletum, neque per consequens hic terminatur motus, applicatio, & determinatio Dei tanquam primi moventis, ut docet P. E. pag. 28. pulchra ad meum intentum pag. 46. reperio, sic enim habet P. Exi. *illud dicitur movere quod imprimit motum, per quem virtus exeat in actum;* sed Deus dicitur movere tam intellectum quam voluntatem ad primum utriusque actum; ergo utrique imprimit motum, per quem exeant in primum actum: Min. patet ex S. D. 1. 2. q. 9. a. 6. ad 3. *Deus movet voluntatem hominis sicut universalis*

versalis motor ad universale objectum voluntatis quod est bonum, & sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Patet etiam ex hoc quia Deus intellectum & voluntatem existentes in potentia ad primos suos simpliciter actus, reducit ad hos actus; ergo utramque virtutem movet ad hos actus, & per hunc motum, intellectus (idem est de voluntate respectu sui motus, quo movetur à Deo ad primam volitionem) exit in primum actum; ergo motus ille est prior non tempore; sed naturâ & causalitate tantum quam sit actus: quod tempore non sit prior, Doctè probat P. Exi. pag. mihi 69. lin. 4. *eo instanti, quo Deus educit voluntatem de potentia eligendi* (volendi beatitudinem ut sic, seu universale objectum voluntatis ut loquitur D. A.) *ad electionem* (ad primam simpliciter volitionem) *ipsa electio* (prima volitio) *fit & existit; quiaeductio potentia ad actum non potest esse sine actu; tum quia alioqui voluntas maneret in potentia.* Quod verò prior sit causalitate physicâ, patet ex S. D. jam cit. *sine hac universali motione homo non potest aliquid velle;* ergo motio illa dat posse: posse autem prius est saltem physicâ causalitate quam agere. Unde lubens fateor, quod capere non possim hæc duo: scil. quod Deus ad primum amorem, voluntatem activè moveat, applicet, &c. uti docet P. Exi. pag. 27. nec tamen ullum voluntati motum physicum imprimat, per quem voluntas exeat in primum amoris actum, uti similiter docet pag. 42. hæc etenim duo, mihi prorsus ex doctrina Patris Exi. videntur contradictoria; idque vel maximè; quia Deus plus movet ad primum actum, quam ad sequentes; ad hos namque se movet voluntas; non ad illum. Unde vera mihi non videtur doctrina Patris Exi. quia sic primus voluntatis actus, consequenter & primus intellectus, uno tantum modo causaretur physicè à Deo; sicque uno tantum modo dependeret à Deo, in quantum scil. ab eo habet perfectionem, sive formam, aut virtutem talem (*Deus anima rationali, quam creat, imprimit vim volendi, quæ dicitur voluntas; voluntas autem & est aliqua natura, & forma & virtus* P. Exi. pag. 23.) quod planè negat D. A. 1. 2. l. c. ubi: *actio intellectus, & cuiuscunque entis creati, dependet à Deo* (scil. physicè efficienter, uti hic patet ex S. D. & de pot. q. 3. a. 7. O. ubi quatuor modos tradit, quibus Deus causa physica efficiens est cuiuslibet actionis, uti clarè patet ex Funic. 3. vers. si dicas, quod natura &c.) *quantum ad duo: uno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam - per quam agit* (ecce sententiam Patris Exi.) *sed ecce aliam causalitatem physicam ex mente D. A. alio modo, in quantum ab ipso movetur ad agendum.* Item l. c. *ad motum* (usus ... quilibet quendam motum importat, largè accipiendo motum, secundum quod intelligere & velle motus quidam esse dicuntur l. c.) *non solum requiritur ipsa forma,*
quæ

*quæ est principium motus vel actionis ; sed etiam requiritur motio primi moventis ; scilicet illa , quæ ex D. A. ostensa est in Resp. ad N. 15. sicque volitio ea dependet à Deo , quantum ad duo ; uti ubique clamat D. A. & constat ex Funic. 3. ergo Deum movere efficienter voluntatem , uti docet P. Exi pag. 42. concl. 4. activè determinare , necessitare , applicare , uti loquitur pag. 27. ad primum amorem ; non est idem , quod Deum dare naturæ rationali talem virtutem volendi , quæ proposito per intellectû sine ultimo , non possit in alium actum , quam appetitû finis ult. exire ; uti docet P. E. pag. 42. sed insuper omnes formalitates ad N. 15. recensitas , seu hujus appetitus actualis veras physicas causas , cû physica hujus ab iis dependentia exigit ; quod contra gentil. lib. 3. c. 89 ad 3. in terminis docet : *Deus non solum dat rebus virtutem , sed etiam nullas res potest propriâ virtute agere , nisi agat in virtute ipsius* (quæ est operatio Dei solius in re operante transiens , incompleta &c.) ergo homo non potest virtute voluntatis sibi data uti , nisi in quantum agit in virtute Dei ; illud autem , in cujus virtute agens agit , est causa ... actûs. Ergo primus voluntatis actus causatur & à voluntate , & à virtute Dei , quæ est ut in fieri existens & moveri , seu est actus imperfectus Dei solius moventis , voluntati motæ ad primum amorem inexistens , teste S. D. usus ... quilibet quendam motum importat , largè accipiendo motum ; secundum quod intelligere & velle , motus quidam esse dicuntur 1. 2. q. 109. a. 1. O ergo primus actus est usus. Imò Deus non dicitur propriè movere , quatenus talem , vel talem virtutem habitalem & permanentem causat , uti clarè ostensum est in Funic. 3. quod & docet P. Exi. 46. *illud ... dicitur influere , quod vel per suam formam , seu principium intrinsecum efficit actum ; vel agenti virtutem efficiendi dedit , eamque in esse conservat ; illud autem dicitur movere , quod imprimit motum , per quem virtus exeat in actum ; cum itaque Deus rebus omnibus det virtutem , per quam operentur , eamque conservet in esse , dicitur in omnem operationem influere , & cum primum motum imprimat , in cujus virtute res per suas formas operentur , & in suos actus exeant , dicitur res omnes movere ad suas operationes.* Ex his clarè sequitur , quod P. Exi. sentiat , quod Deus non moveat activè voluntatem & intellectum ad primos actus (sed solum ad sequentes) quodque solum influat in eos ; quod prorsus aberrat à D. A. ut ergo Deus moveat , debet eis imprimere motum , per quem exeant in primum actum , quique sit causa primi actûs ex D. A. jam cit. hinc est quod dicitur Prov. 21. *cor Regis in manu Domini , & quocunque voluerit , inclinabit illud ; & Phil. 2. Deus est , qui operatur in nobis & velle ;* contra genti. lib. 3. c. 88. in fine , pergit S. D. C. seq. *quidam verò non intelligentes , quod liter motum voluntatis Deus in nobis causare possit , absque præjudicio libertatis voluntatis ,**

conati sunt has auctoritates M A L E exponere, ut scil. dicerent, quod Deus cau-
 sat in nobis velle ... in quantū dat nobis virtutem volendi. (NB. sententiam repro-
 batam Patris Exi. quod ad primum actum; NB. rursus sententiam svariistarum re-
 probatam quo ad omnes actus. nequidquam juvat eos recursus ad concursum
 simultaneum; per hunc enim Deus non est nobis causa volendi S. D. 1. p. q. 36.
 a. 3. O.) non autem sic, quod faciat nos velle hoc vel illud; ergo Deum nos facere
 velle hoc vel illud, non est idem, quod Deum dare nobis talem virtutem volendi;
 aut etiam simultanee insuper concurrere; ergo est nova physica actio; quod
 etiam videtur docere P. Exi. pag. 53. *cum voluntas nihil possit velle nisi incipiat ab*
appetitu finis ultimi, solus autem Deus voluntatem ad illum actum moveat, & ap-
plicet, voluntas non potest in illum suum actum exire, nisi Deus illam P R I U S
ad volendum ult. finem moveat & applicet; scil. activè, uti docet pag. 27. hic
 rursus fateor, videri mihi contradictoria; maximè cum P. Exi. pag. 56. sic dis-
 currat: *atqui Deus, qui est primum agens, voluntati, qua est secundum agens,*
imprimit appetitum finis ultimi, tanquam primum motum; ergo nihil PRIUS
 imprimit voluntati ad istum motum, ex mente P. Exi. sed quantum aberret à
 mente Doctoris A. patet, de pot. q. 3 a. 7. ad 1. ubi sic arguit S. D. *natura neque*
deficit in necessariis, neque abundat in superfluis; sed ad actionem naturalem suffi-
cit virtus activa ex parte agentis, & passiva ex parte recipientis, ergo non requi-
ritur virtus divina in rebus operativis. Et Respondet S. D. *ad primum dicendum,*
quod virtus activa & passiva rei naturalis, sufficiunt ad agendum in ordine suo;
requiritur tamen virtus divina, ratione jam dicta. scil. virtus increata ut confe-
 rens & conservans virtutem; & virtus creata in genere entis incompleta, in-
 strumentalis &c. ut movens & applicans virtutem stabilem v. g. voluntatem ad
 operandum, ac in esse instrumenti divini formaliter constituens, uti satis ex D. A.
 l. c. est ostensum, uti & ex l. p. q. 105. a. 5. inò in terminis contradicit Sanctus
 D. Patri Exi. sic enim de pot. l. c. ad 5. arguendo concludit: *ergo ex hoc ipso, quod*
virtutes naturales rebus indidit (v. g. anima rationalis vim volendi, uti docet P. E.
pag. 23. seu talem virtutem volendi &c. uti loquitur pag. 42.) dedit eis, quod opera-
tiones naturales perficerent; non ergo oportet, quod ulterius in rebus naturalibus ope-
retur; ecce objectionè Sancti D. quam ad 5. reprobatur; P. autè Exi. approbat sal-
 tem quo ad primum actum, uti clarè patet ex pag. 42. Paulò supra cit. vers. *nam*
hoc ipso, quod talem virtutem &c. ut verò mens D. A. clarè pateat; addo id
 quod Sanctus D. ex mente aliorum replicat; sic enim immediatè subdit: *sed*
dicebat (scil. adversarius) quod virtutes naturales non possent durare, sicut nec alia
entia, nisi virtute divinà continerentur. argum. 6. *sed contra; non est idem operari*
 F ad

ad rem, & operari in re; sed operatio Dei, qua virtutem naturalem vel facit, vel in esse conservat, est operatio ad illam virtutem constituendam, vel conservandam; non ergo propter hoc potest dici, quod Deus in virtute naturali operante operetur. Respondet S. D. ad 5. dicendum: quod de ratione virtutis inferioris est, quod sit aliquo modo operationis principium in suo ordine, id est, ut agat ut instrumentum superioris virtutis, unde exclusâ superiore virtute, inferior virtus operationem non habet. ad 6. dicendum, quod Deus non solum est causa operationis natura, ut conservans virtutem naturalem in esse, sed aliis modis, ut dictum est, scilicet O. & supra formalia citavi in Funic. 3. vers. etiam præterea in reductione &c. ergo ut operetur natura quamcunque operationem, debet Deus non solum ad illam naturam operari; sed in illa; quæ Dei solius operatio est motio physica prævia terminata physicè per causalitatem quamlibet cuiusvis causæ secundæ & recipitur in ipsa causa agente &c. uti supra dixi in resp. ad n. 15 quod clarè evincit argum. 8. fic enim arguit S. D. l. c. posita causâ ex necessitate natura agente, sequitur ejus actio, nisi per accidens impediatur, eo quod natura est determinata ad unum; si ergo calor ignis agit ex necessitate natura, ergo posito calore sequitur calefactio, nec requiritur aliqua virtus superior agens IN IPSO. Respondet S. D. ad 8. dicendum, quod necessitas nature, per quam calor agit, constituitur ex ordine omnium causarum præcedentium (quæ sunt Deus, & corpus celest. l. c. O.) unde non excluditur virtus causæ primæ. Ergo Deus operatur in calore ignis, dum calefacit; & hæc Dei solius operatio in calore ignis actu calefacientis, est motus, & virtus incompleta causæ primæ, sine qua non sequeretur calefactio, estque vera physica calefactionis causa, constituens calorem in esse instrumenti divini, ac simul movens ad agendum, uti patet ex S. D. ergo mediat inter calorem ignis & ipsam calefactionem, & illum huic conjungit, uti patet ex S. D. ex quo solvitur, quod urget P. Exi. pag. 70. & seq. eadem actio est ejus, quod agitur, & movetur, & ejus quod agit & movet; verum enim est de actione simultanea; secus prævia; solutio est Sancti D. l. c. ad 3. vel dicito; verum esse de actione in esse entis completa, secus incompletâ, patet ex S. D. patet item in instrumento; motus enim ab artifice ei intrinsecè impressus, est actus imperfecti, virtus incompleta in esse entis, teste S. D. per quam instrumentum agit simul cum artifice; ergo hæc actio simultanea realiter est distincta ab ista, utpote physicâ hujus causâ, PER designat, causam actûs teste S. D.

Argum. pag 49. & 50. uti & N. 19. consonant D. Angelico; glossa autem pag. 53. super textum i. 2. q. 109. a i. omninò à vero, mente, & sensu Doctoris A. aberrat, ut fusè ostensum est.

Num. 20. Continet mentem S. Doctoris.

Ad Num. 21. Respondeo requiri præter motum improprie talem appetitûs finis ultimi, novum realiter motum Dei distinctum proprie talem, ad quemlibet actum voluntatis, imò ad cuiuslibet causam, quamlibet actionem. Totum patet ex dictis D. Thomæ; unde cautè dicit S. D. 1.2 q. 9. a. 4. ad 3. *voluntas QUANTUM AD ALIQUID sufficienter se movet in suo ordine, scilicet, sicut agens proximum.*

Num. 22. cum N. 23. & 24. consonant S. Doctori.

Num. 25. Omnino dissonat, uti in toto hoc opere ostensum est. Ferraricus frustra adducitur, non enim loquitur, vel saltem loqui non debet de motione Dei solius ad quam quælibet, causa secunda actu agens se habet tantum passivè; sed de motione, quæ est effectivè ab ipsa causa secunda.

Num. 26. Est S. Doctoris cum N. 27. & 28. Explicatio verò Patris Dicallo quæ habetur pag. 83. aberrat à mente D. Ang. ut ostensum est; cui mihi videtur subscribere P. Exi. pag. III. lin. 16. vers. deinde & c. quod autem addit P. Exi. pag. 83. *colores sunt in aere virtute, id est per sui speciem, quæ est virtus coloris & c.* verum non est, si intelligat speciem formaliter talem, patet ex S. D. de ver. q. 27. a. 4. ad 4. *illa qua movent, prout sunt in ipso moveri, movent per virtutem incompletam (ratio Sancti D. est l. c. motus . . . est actus imperfectus) & huiusmodi virtus est in aere ad movendum visum, secundum quod immutatur à colore parietis, ut in fieri non autem ut in facto esse; unde species coloris sunt in aere per modum intentionis, & non per modum entis completi, sicut sunt in pariete; ergo species coloris non sunt formaliter in aere, sed intentio coloris, seu virtus intentionalis, quæ est virtus in aere ut in fieri existens & moveri, producta à colore parietis seu formâ perfectâ, patet ex S. D. l. c. quæ virtus est causa aliqualis specierum in oculo teste S. D. & ipsius visionis.*

Num. 29. Conformis est doctrinæ D. Tho.

Ad N. 30. Resp. verum esse de anterioritate realis instantis non causalitatis, ut ex D. A. fuit ostensum: ubi & omnia soluta manent, quæ in contrarium huic operi meo usque ad Num. 31. exclusivè afferuntur. Ubi vehementer placet pag. 88 & 89. sequens argument. *voluntas est causa ex se contingens respectu electionum, ergo ad eas debet determinari ab aliquo exteriori (causa quæ est ex se contingens, oportet quod ab aliquo exteriori determinetur ad effectum D. A. p. 1. q. 19. a. 3. ad 5.) atqui non ab alio quam Deo; quia nullum exterius potest agere in voluntatem præter Deum; ergo ut habeat effectum, debet determinari à Deo non quidem ex necessitate sed libere.* Ita cum Adversariis sibi objicit ac arguit P. Exi. ad quod sic Re-

spondet: S. Tho. negat voluntatem esse causam ex se contingentem; sed dicit esse necessariam; quamvis habeat habitudinem non necessariam ad aliqua. Ita P. Exi. vult id probare ex S. D. l. c. O. voluntas divina necessariam habitudinem habet ad bonitatem suam quæ est proprium ejus objectum: unde bonitatem suam Deus ex necessitate vult & voluntas nostra, in quantum scil. natura est; de ver. ex necessitate vult beatitudinem S. D. scil. necessitate specificationis solius, non exercitii; ut docet P. Exi. pag. 38. ex D. A. 1. 2. q. 10. a. 2. O. ergo P. Exi. negat voluntatem creatam esse causam ex se contingentem sed asserit esse necessariam, consequenter negat esse causam ex se contingentem, etiam respectu electionum (fatetur tamen ex S. D. quod habeat habitudinem non necessariam ad aliqua, vi cujus tamen habitudinis, non sit causa ex se contingens) aliàs enim determinari deberet ab exteriori ad hos effectus, quia foret causa ex se contingens: & hoc idè negat; quia S. D. ait. l. c. quod voluntas divina, uti & nostra necessariam habent habitudinem ad proprium & principale objectum, (cum habitudine non necessariâ ad aliqua) consequenter voluntas nostra ex necessitate vult beatitudinem: sed si sic liceat argumentari, jam nulla amplius dabitur causa ex se contingens; cujus contrarium tamen expresse asserit S. D. l. c. ad 5. sicut in re inanimata (idem est de animata, v. g. arbore) se habet inclinatio naturalis ad proprium finem, quæ appetitus dicitur naturalis; ita se habet in substantia intellectuali voluntas, quæ dicitur appetitus intellectualis. Contra genti. lib. 3 c. 88. cum ergo hæc non sit magis necessaria quod ad specificationem, quam illa; si in hac destruat ratio causæ ex se contingentis ob solam habitudinem necessariam præfatam, destruetur & in altera, patet insuper ex hoc; quia nulla est causa habilis quæ non habeat necessariam habitudinem (necessitate saltem specificationis) ad suam operationem & effectum: causa (enim) est id ex cujus esse consequitur aliud. Oppus 31. a. 1. hoc nomen causa videtur importare diversitatem substantiæ & dependentiam alicujus ab altero. 1. p. q. 33. a. 1. O. ergo causat sic dicit habitudinem necessariam, necessitate specificationis, uti patet ex S. D. etiam cum habitudine non necessaria ad aliqua, si scil. non sit causa necessaria; hæc enim immutabiliter ordinatur ad rei productionem ait P. E. pag. 145. ex S. D. & pag. 164. ex hoc aliquid dicitur necessarium, quod est immutabiliter determinatum ad unum ex S. D. ergo nulla dabitur amplius causa ex se contingens, quia omnis causa (exceptâ necessariâ) dicit habitudinem necessariam ad proprium suum & principalem actum v. g. virtus pullulativa ad pullationem ut sic & gemmas ut sic, (uti voluntas ad volitionem ut sic; & beatitudinem ut sic) cum habitudine non necessaria ad aliqua, id est ad quamlibet pullulationem & quaslibet gemmas in particulari, uti & tali v. g. dicendas; quia hæc deficere possunt; quin & ipse P. Exi. pag. 23. sic docet: *omnis*

natura; forma & potentia (ergo omnis causa) est alicujus motus principium; ergo dicit habitudinem necessariam necessitate specificationis saltem ad aliquem motum, uti patet ex S. D. 1. p. q. 19. a. 3. O. *primus autem motus est inclinatio ad suum objectum tanquam sibi bonum; ergo inclinatio ea necessaria est, saltem quod ad specificationem; vel ergo P. Exi. negare debet dari causam ex se contingentem; vel admittere debet; quod prædicta habitudo necessaria compatiatur eandem, si dicat habitudinem non necessariam ad aliqua.* Confirm. idèd voluntas nostra habet necessariam habitudinem ad beatitudinem & ex necessitate vult illam (consequenter causa ex se contingens non est ait P. Exi.) quia de sui ratione est ut in beatitudinem tendat, sed de ratione causæ ut sic est tendere in aliud, tendere in aliquid dependens à causa, ergo de ratione causæ ut sic erit, quod non sit contingens ex se. Min. patet ex S. D. quia hoc est de essentia causæ pro ut distinguitur à principio LL. cc. Maj. est S. D. *voluntas nostra ex necessitate vult beatitudinem* (propter necessariam habitudinem ad illam, ut patet ex S. D. 1. c.) *sicut & qualibet alia potentia necessariam habitudinem habet ad proprium & principale objectum, uti visus ad colorem: QUIA DE SUI RATIONE EST UT IN ILLUD TENDAT.* Addo; quod ante primum simpliciter actum voluntatis, hæc dicat habitudinem necessariam ad suum principale objectum, uti & ad volitionem ut sic; cum habitudine non necessaria ad idem, uti & volitionem quoad exercitium teste P. Exi. ex S. D. unde (ut infert S. D. 1. c. O.) illam ex necessitate vult, necessitate scil. solius specificationis: & tamen candidè fatetur P. Exi. pag. mihi 42. N. 18. Conc. 4. *ad primum appetitum finis ultimi solus Deus efficienter movet seu applicat voluntatem.* Item paq. 27. *Deus tanquam primum agens voluntatem activè movet, applicat, DETERMINAT, NECESSITAT ut potius exeat in actum, quam non exeat. dñm finis ultimus voluntati ab intellectu proponitur;* Ergo vi necessariæ habitudinis voluntatis ad beatitudinem, vi volitionis necessariæ erga beatitudinem; cum habitudine non necessaria ad aliqua; non impeditur, quin oporteat eam ab exteriori (Deo) ad unum determinari; nec definit voluntas esse causa ex se contingens, tam respectu primi appetitus, quam etiam boni particularis & electionis ejusdem, quod hinc ulterius patet; causa quæ se habet ad opposita est causa contingens, sed voluntas est causa electionum suarum, & ex se habet se ad oppositas electiones, ergo Maj. est S. D. 1. p. q. 14. a. 13. O. *causa contingens se habet ad opposita,* per hoc enim differt à causa necessaria. Min. patet; ex hoc *voluntas libere potest ad diversi ferri, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni* 1. 2. q. 17. a. 1. ad 2. voluntas autem ex se & natura sua sequitur ductum seu conceptionem intellectus.

Item ad Hann. 1. dist. 38. ad tō: deinde queritur &c. a. 1. O. *causa contingentium non habet ordinem immutabilem ad suum effectum*, sed voluntas est causa, nec ex se habet ordinem immutabilem ad electiones suas, ergo ex se contingentium causa est, ergo ex se contingens. Quod autem divina voluntas sit etiam ex se causa contingens, probatur 1. p. q. 19. a. 10. O. & ad 2. *Deus .: ad opposita se habet, in quantum velle potest hoc esse, vel non esse*; omne autem, quod ex se est liberum; est & ex se contingens (licet non est converso) contingentia saltem per modum purissimæ actualitatis quæ omnem quidem potentialitatem, non tamen liberam determinationem causæ excludit. Imò l. c. a. 3. ex argum. 4. ejusque solutione, clarè patet ex S. D. voluntatem divinam esse causam ex se contingentem; sic enim concludit argum. 4. *ergo voluntas divina est contingens ad utrumlibet*. Respondet S. D. *quod Deus non ex necessitate velit aliquid eorum, quæ vult, non accidit ex defectu voluntatis divine; sed ex defectu, qui competit volito secundum suam rationem; quia scilicet est tale, ut sine eo esse possit perfecta bonitas Dei, qui quidem defectus sequitur omne bonum creatum*. Sic ergo S. D. in forma Respondet: ergo voluntas divina est ad utrumlibet contingens, contingentia eâ accidente ex parte voluntatis divinæ Negat; ex parte voliti omnis creati; Conc. Si dicas, ergo voluntas divina ex mente S. D. non est ex se contingens; quia ea contingentia provenit ex parte voliti. & N. ass. & replico; ergo voluntas divina non est ex se necessaria respectu bonitatis propriæ (quod tamen docet D. A. l. c. O.) quia necessitas ea accidit, seu oritur ex parte proprii & principalis voliti. Item, ergo voluntas nostra non est ex se necessaria respectu beatitudinis, & volitionis ejus ob eandem rationem; oritur enim ex parte ipsius beatitudinis, seu proprii & principalis voliti, ut ait S. D. l. c. O. sanè patet, quod omnis contingentia, vel necessitas potentia, vel causæ proveniat ex parte ejus, quod respicit, ergo per eum respectum non destruitur ratio necessitatis vel contingentia in causa, sed formaliter ponitur; alias nulla daretur causa ex se contingens; quia contingentia ea accidit ex parte effectus contingentis. Ex his patet, quàm justè contra Patrem Exi. pag. 88. 89. & 90. Item pag. 143. textum hunc Sancti D. 1. p. q. 19. a. 3. ad 5. *causa quæ est ex se contingens (quæ habet se ad utrumlibet. seu quæ habet se ad opposita, uti loquitur D. A. LL. cc.) oportet quod determinatur ab exteriori ad effectum*; explicaverim de causa ex se contingente per ordinem ad esse, id est de omni & sola causa secunda; quia calor ignis qui est causa necessaria (idem est de aliis omnibus necessariis, contingentibus & liberis causis) debet à Deo physice præmoveri applicari determinari ut exeat in actum, uti patet ex jam allatis ex S. D. ipse verò Deus O. M. sic determinari non debet, nec potest; licet causa sit

ex se maximè contingens respectu omnis creaturæ ; quia necessarius est per ordinem ad esse ; sicque ens à se, & primum ; consequenter determinans se ipsū, & determinans primum.

Ad Num. 31. Resp. conformiter N. 15. distinguendo duplicem motum, duplicem determinationem & applicationem utiliquet in toto hoc opere.

Ad Num. 32. Respondeo esse evidenter ex D. A. in toto hoc opere refutamusque ad N. 38. exclusivè ; probationes, quas adducit Pater Exi. nihil probant ; ut enimaliquid probarent, supponere debet Exi. P. quod artifex sit agens fortissimum ; sicque ejus virtus activa excedat virtutem mobilis ; (uti virtus Dei excedit omne mobile) quo supposito manifestè sequitur ; etiam durissimam incudem, motu artificis iri fissam & scissam : videatur D. A. de ver. q. 23. a. 4. ad 15.

Unum non capio quod urget P. Exi. pag. 109. ubi : *neque in sui productione (voluntas) accipit virtutem stabilem productivam rationis entis ; sed solum virtutem productivam rationis actus uti volitionis & nolitionis, quæ virtus in voluntate firma & stabilis manet.* Quid ergo ? anne ideopræcisè secundum S. D. virtus stabilis non est ? ergo nec scientiæ acquisitæ, nec species impressæ, nec virtutes acquisitæ, imò nec charitas patriæ &c. dici poterunt virtutes stabiles secundum S. D. (quod absit longissimè testibus omnibus Adversariis) quia in sui productione nulla creatura hæc omnia accipit, imò nec acumen per artē securi datum, sic erit virtus stabilis (quod tamen expressè docet S. Doct. de pot. q. 3 a. 7. ad 7.) neq; enim in sui productione hoc accipit ; producitur enim à fabro ; accipit vero acumen ab acuate & cote ; consequenter sive faber sit, sive quicumque alius acuens, ideo ergo D. A. negat eam stabilem virtutem, stabilem motum, stabilem operationem divinā in natura & voluntate actu operantibus ; quia est motus propriè, actio, virtus secundum S. D. prout in fieri existens & moveri, quæ statim cessat cum ipsa operatione causæ secundæ ; necesse est enim perire motum & desinere, dum perit & desinit terminus ejus, causalitas autem causæ secundæ terminat causalitatem causæ primæ &c. quod de virtute primæ intentionis negat P. Exi. in suo libello sup. cit. ex D. A. 1. 2. q. 1. a. 6. ad 3. imò in Angelis verum non habet, quod urget P. Exi. in primo enim creationis & productionis instanti imperfectè meruerunt, ut ait D. A. 1. p. q. 63. a. 5. ad 3. & 4. & a. seq. in O. in primo instanti suæ creationis (Angelus) in actum liberi arb. prorupit & cum gratia fuit creatus, ut sup. diximus (scil. q. 62. a. 3. O.) & a. 2. ad 4. omnes in gratia creati, in primo instanti meruerunt. Consequenter virtutem illam in primo instanti receperunt, ut fateri debet P. Ex. pag. 29. habito... motu ad finem ultimum tanquā proprio Dei, tanquā primi moventis, in quo virtus Dei activa... remanet &c. Idem habet P. Exi. pag. 35. lin. 1. ad ly in quo amore &c.

Ad practicas deductiones seu Argumenta à N. 38. usque ad finem libelli, supervacaneum est Respondere : cum teste R. & Exi. libelli auctore pag. 113. nil aliud contineant quam fundamenta, vel jam negata, vel concessa, vel distincta : proin Responsio obvia erit & facilis, cui funiculus tertius erit perspicuus & intelligibilis.

Tandem ad vos converto P. Vener. Joan. le Grand S. J. ex facie mihi quidè ignotè ex scriptis non satis modeste ; ne tamen malleū malleo repellere videar hoc unum dico ; judicet Deus & D. A. inter me & Rev. P. V. *predeterminatio physica* inquit Doctissima P. V. (impressa vestra habeo Luxemb. edita 1708. die 8. Februarii hora 2. pom. defensa) *nobis omnino superflua* (transeat) *Dei sanctitati injuriosa* peto à maximo Doctoris A. & meo censore ; cum D. A. magistro meo, errati veniā) *humana libertatis everfua* (malo errare quàm Vestrā R. cum humillimo D. Tho. ad eò temerè judicare. 2. 2. q. 60. a. 4. rogo, ibi legat, ut charitas nostra mutua magis abundet (*S. Thomæ incognita aut contraria*) exhibeat dilecta P. V. in hisce exiguis & minimis meis scriptis, contra Adm̄ Rev., Exi. hincque meritò mihi gratissimum, quia humillimum, modestissimum Laureatum Doctorem Trevericum, ex amore purissimo veritatis & fraternitatis à me impressis refutandis, tantam in intelligentia D. Thomæ scientiā, quantam exhibet (sit venia verbo, justus extorquet dolor) audaciam, & credimus omnes. *In scripturis, PP. aut Conciliis & præsertim Tridentino minimè fundata videtur.* Ignoscat P. V. conscientiam vestram testor, verè non legit, si enim omnia hæc legisset ad quæ provocat, sanè modestiùs, religiosiùs, humiliùs, & ut sum̄ sedis, omnem mordacitatem in virtute S. obedientiæ prohibentis filius obsequens scripsisset ; nisi forsitan illud Cassiodori dilecta P. V. verificare voluerit : ad injurias, prosiliunt, dum seturpitur superatos erubescunt ; utque doctissima P. V. brevi compendio habeat, unde rigorem suæ censuræ deinceps mitigare valeat ; aut ne Thomistas per leve ac inane somnium prædeterminationem accepisse putet, nec eos, ut stolidos, suiq. capitis nomine traducat ; subnecto discursum seq. cx D. A. *Simpliciter concedendum est. Deum operari in natura & voluntate operantibus ;* sed Deum sic operari, non est Deum conferre, & conservare virtutem activam ; nec est Deum simultanéè concurrere cum virtute activa producta & conservata ; nec est Deum imprimere virtutem primæ intentionis, in vi ejus exeat in actus sequentes virtus activa ; nec sunt illa tria simul sumpta ; nec potest esse aliud quid quam operatio Dei solius physica physicè prævia ad omnem actionem seu causalitatem omnis causæ secundæ ; ergo talis operatio datur ; ergo datur physica prædet quia ea operatio prior naturæ & causalitate est, quam ulla omnino operatio

ratio (consequenter ulla determinatio scil. actualis) cujuslibet causa secunda. Maj. est Sancti D. de pot. q. 3. a. 7. O. imò fidei est. Isa. 26. *Omnia enim opera nostra operatus es in nobis* & Phil. 2. *Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Videatur singulariter D. A. contra genti. lib. 3. c. 89. super hostextus glossans Mi. quò ad 1. p. patet ex S. D. l. c. vers. tertio modo dicitur una res esse causa actionis alterius &c. vide formalia in Funic. 3. p. 15. & 16. patet etiam ex hoc; quia non est idem operari ad rem conservandam & operari in re, teste S. D. Item 1. p. q. 105. a. 5. O. & specialiter in arg. 3. ejusque resp. ubi per omnia conformiter docet; modò bene ac rite examinetur. Secunda pars etiam patet ex S. D. Deum enim operari in natura & voluntate operantibus, est Deum per suam operationem seu virtutem sub ratione motus in natura & voluntate operantibus transeunter ac incompletè receptam, & existentem; dici & esse causam physicam cujuslibet actionis causa secunda; sed per concursum simult. non dicitur causa &c. Maj. abunde ostensa est ex D. A. in Funic. 3 & in Resp. ad n. 15. patet item 1. p. q. 105. a. 5. O. vers. secundò considerandum est &c. Mi. liquet; per operationem enim suam, non dicitur aliquid causa ejusdem operationis; in omnibus locutionibus, in quibus dicitur aliquis per aliquem operari, propositio *P E R* designat in causali aliquam causam seu principium illius actus. . . . quandoque illud causale, cui adjungitur hac propositio *P E R*, est causa actionis, secundum quod exit ab agente; & tunc est causa agentis, quod agat. 1. p. q. 36. a. 3. O. sic autem Deus est causa operationis omnis creaturæ per operationem suam; quia . . . causa secunda non agunt, nisi in virtute primæ causæ (quæ virtus est solius Dei operatio, in natura actu duntaxat agente existens sub ratione motus, ut ostensum est) . . . agere . . . cujuslibet ipsorum à Deo causatur. Opus 3. c. 130. patet etiam Mi. præfata ex hoc; quia concursus simult. non est in qualibet re operante teste S. D. tertia pars patet similiter; tum quia illa virtus primæ intentionis est solum in cognoscitivis, Deus autem operatur in omni natura operante, & per hanc operationem suam dicitur causa physica cujuslibet actionis, uti ex D. A. ostensum est; tum etiam, quia in ipsis cognoscitivis, Deus non potest dici causa primæ cognitionis & appetitionis per eam virtutem; alias esset causalitate physica prior primis actibus, hique ejus physicus effectus, terminatus per illam, quod bene negat P. Exi. contrarium enim verum est, uti ostensum est; imò contrarium Patri Exi. clarè docet D. A. 1. p. q. 105. a. 5. O. vers. secundò considerandum est &c. Item in arg. 3. ejusque Resp. si bene ruminentur similiter de pot. l. c. O. uti ex ante dictis patet. Quarta pars etiam patet; quia tria simul sumpta, nil aliud sunt, quam collatio virtutis & conservatio; virtus primæ intentionis;

& concursus simult. adde etiam divinam omnipotentiam, omnibus paratam, cum decreto concurrenti; sed his simul sumptis, non conveniunt ea omnia quæ D.A. attribuit operationi Dei, quâ operatur in natura & voluntate operantibus; nti patet legenti resp. supra. ad n. 15. ergo datur præfata physica Dei solius operatio &c. supra in resp. ad n. 15. ex D. A. expressa, ergo & physica prædeterminatio; quod vero essentialiter connectatur ipsi operationi, supra probatum est pag. 28. & hinc patet, quia per Dei potentiam absolutam, alterum sine altero salvâ eorum essentiâ esse nequit, uti specialiter liquet ex Resp. ad n. 15. quodque voluntas illius divinæ operationis, quod ad suam entitatem precisè spectatâ, non sit Domina, ex dictis constat; est enim operatio solius Dei agentis fortissimi, excedentis in infinitum virtutem omnem resistitivam omnis mobilis; quæ operatio seu virtus divina ob suam efficaciam deficere non potest teste S. D. non tamen libertatem tollit sed fovet; quia virtus causæ primæ recipitur in causa secundâ actu agente movendo illam proportionabiliter juxta modum suæ naturæ, teste eodem A. D. uti omnia plenius ex dictis constat. nec in hilo obstat libertati, suppositâ essentiali connexionem, quod habet S. D. cont. gent. 2. c. 30. n. 4. *quod ex ratione principiorum essentialium rei competit; absolutam necessitatem in omnibus necesse est habere. necessitas absoluta sola contingentiam excludit* l. c. lib. I. c. 86. n. 4. quæ verba quendam doctorem Exi. moverunt, ut contingentem connexionem asseruat, ut libertatem ex D. A. defendat; nil inquam obstat; alium enim libertatis conciliandæ modum facilem tradit passim D. A. bene intellectus ac maturè discussus.

Quisquis igitur hanc minimam meam operam (id est funiculum, non unū. Sed triplicem; ruptu ut reor difficilem, cui ut rursus reor, totus favet S. Tho. cum S. August. favet Trident. & omnis scriptura sacra) putaverit esse nullam & erroneam, amanter ex solo & unico, purissimo D. A. errantem me corrigat, & discipulum sequacem reperiet, dummodo textibus ex S. Tho. *de plano & ut jacent fideliter adductis* errorem evidenter demonstraverit. Dixi, ex solo & unico &c. tum quia totam hanc controversiam decidendâ, ad tribunal Doctoris Ang. evocavit R. & E. P. in libello suo; tum quia nec D. A. in hac operosissima materia sine S. Aug. nec S. Aug. ac D. A. sine SS. Conciliis & scripturis; quorum omnium testimoniis (si necesse fuerit) abunde funiculum nostrum tertiu stabilire, ex purissimo veritatis & fraternitatis amore, ad majorem Dei solius gloriam, sanctè pollicemur.

Hæc est profunda D. A. sapientia, hæc quantum huc usque capere potui mens mihi semper visa fuit genuina;

Proposui pro luce habere illam ... quam sine fitione didici, & sine invidia communico. Sap. 7. ex Epist. Misz, D. A. propria.

Omnia ad Dei, omnia moventis, & Doctoris A. motionem Dei per physicam prædeterminationem angelicè explicantis Majorem gloriam & exaltationem.

Omissa Typographi pag. 7. post lin. 2.

Intolerabiliter proin erat P. Martinez pag. mihi 227. citans A. Doctorem q. 2. de ver. a. 3. ad 5. *Deus ergo se ipsum tantum cognoscit in se ipso; alia verò in se ipsis cognoscit, sed cognoscendo suam essentiam:* sic enim habet S. Doct. *alia verò NO N in se ipsis cognoscit &c.* sensus ergo S. D. hic evidenter est: Deus se ipsum tantum cognoscit scil. immediatè in se ipso, quia non cadit medium inter Deum cognoscentem, & ipsum Deum cognitum; alia verò non in se ipsis cognoscit scil. immediatè, sed cognoscendo suam essentiam, quæ proin in esse cogniti semper mediat inter cognoscentem Deum & creaturas cognitās; sicq; mediata cognitio est: patet ex l. c. sic enim præmittit S. D. *ad 5. dicendum, quod aliquid intelligitur dupliciter, uno modo in se ipso, quando scil. ex ipsa re intellecta ... formatur acies inuenientis* (ecce cognitio immediata, species enim visibilis non obest huic cognitioni teste S. D.) *alio modo videtur aliquid in altero, quo cognito & illud cognoscitur;* ecce cognitio mediata; & mox subdit verba jam cit. *Deus ergo se ipsum &c.* ergo cognitio Dei respectu sui ipsius solius est immediata; quod patet l. c. ad 2. & ad 10. *cum dicitur* (scil. à S. Aug. in lib. 83. qq.) *Deus nihil extra se intuetur, intelligendum est, sicut in quo intueatur, illud enim in quo omnia intuetur, in ipso est.* quod autem docet P. Martinez pag. 237. *potest res cognita immediatè & per proprias species visa; simul per eandem cognitionem immediatam videri in alio, & per aliud, tanquam per causam;* verum duntaxat est, si illud aliud immediatè in se ipso non videatur, habeatq; rationem puri principii respectu cognitionis, non autem objecti quod. patet ex S. D. l. c. in supp. quod de divina essentia respectu divinæ cognitionis dici nequit, uti patet ex S. D. ex quo clarè liquet mens D. A. r. p. q. 84. a. 5. O. in quo textu vanè gloriatur P. Mart. pag. cit. *dicendum est (S. D.) quod aliquid in aliquo dicitur dupliciter cognosci; uno modo sicut in objecto cognito; sicut aliquis videt in speculo ea, quorum imagines in speculo resultant ... alio modo dicitur aliquid cognosci in aliquo sicut in cognitionis principio; sicut si dicamus quod in sole videntur ea quæ videntur per solem.* ubi

pater ex S. D. quod non loquatur de sole, ut viso immediate in se ipso, sed mediate, scil. in suo lumine, quod est participata similitudo solis, uti patebit cuivis textum bene discutienti; estque *medium sub quo videtur* in supp. l. c. quod *non tollit immediatam visionem* l. p. q. 12. l. c. verissima itaque est explicatio à nobis hic data; sicq; vera non est explicatio P. Mart. pag. 236. *Deus ... cognoscit etiam res creatas in se ipsis immediate*; dicat ergo: mediate tantum.